

Foar de mienskip

Noardeast-Fryslân 2024-2026

YNDEKS

Frysk 02

Nederlands 25

YNHÂLD

- Foaropwurd	04
- Riedsbrede aginda	06
- Koälysjeakkoart	10

FOAROPWURD

Tusken de griene greiden en it terpelân
dêr't de wyn altiten wekker is en tusken bosken
en elzesingels; yn húskeamers en doarpshuzen,
by de ferienings en stiftingen, yn doarpen en wiken.
Dêr leit ús MIENSKIP, feilich yn 'e stiennen earms
fan 'e seedyk. En bytiden, hiel inkeld ris,
weagje wy ús dêrbûten, foar in sneinskuier oer
de kwelders mei de blik oer it Waad. Wy wenje yn 'e
wiken fan Dokkum, bûten as binnen de histoaryske
bolwurken. Wy wenje yn Ferwert, yn Kollum,
yn Hallum, yn Holwert, yn Easternijtsjerk,
yn Westergeast as yn ien fan dy oare prachtige
doarpen. Wy binne Noardeast-Fryslân.
Dat is wat ús bynt.

Foar de mienskip

Foar jo leit it lokaal akkoart fan FNP, Gemeentebelangen (GBNF), CU en CDA. Fjouwer partijen dy't de kommende jierren ynsette wolle op in bettere ferbining mei de mienskip fan Noardeast-Fryslân. Wy wolle alle doarpen en wiken, sûnder útsûnderingen, sjen, hearre en meinimme. 'Foar de mienskip' is dêrom de titel fan dit koalysjeakkoart.

FISY EN MISJE

Yn 'e fisy fan de FNP, GBNF, CU en CDA kinne in protte saken leechdrompeliger, better en goedkeaper organisearre wurde yn ús gemeente. Dêrom wolle wy folop romte biede foar inisjativen 'fan ûnderop' en dy finansjeel ek stypje mei bygelyks doarps- en wykbudzjetten en duorsumensbudzjetten. De mienskip mei dêrby wat fan ús freegje, mar wy freegje ek wat fan de mienskip; om bygelyks guon saken sels op te pakken en mei-elkoar út te fieren, eigner te wêzen fan eigen ideeën en projekten.

FERBINING

Wy fiele it as ús misje om dizze ferbining de kommende jierren better ta stân te bringen. De opjeften en ambysjes binne grut en dêrby wolle wy ynsette op ferbining. Dêrom komme FNP, GBNF, CU en CDA mei fiif wethâlders, foar in part yn dieltiid, dy't alle fiif ek kontaktwethâlder binne foar in stik fan de gemeente. Dêrnjonken sykje hja ek fanút harren portefúlje en mei de doarpekoördinatoaren en bedriuwsfunksjonarissen aktyf kontakt mei de ynwenners, bedriuwen en organisaasjes en reageare hja as harren amtners flot as der fanút de mienskip kontakt mei se socht wurdt. Doarpsbelangen, wykrieden, ûndernimmers en ek individuele ynwenners moatte foechsum holpen wurde en bygelyks rêd antwurd krije op harren fragen, prosedueres en oanfragen om fergunnings.

OPJEFTEN

Ferbining op elk mêd is hurd nedich sjoen de grutte opjeften dêr't wy de kommende jierren mei te krijen hawwe sille, net yn it lêste plak finansjele. Wy sille te meitsjen krije mei kosten dy't omheech geane, ûnwissens oer it jild dat fan de ryksoerheid komt en ûnwissens oer de ekstra fild foar de Jeugdsoarch. Grutte besunigings lizze yn 'e trend fan de ferwachtings en de koalysjepartiejn FNP, GBNF, CU en CDA binne fan betinken dat de mienskip dêrby safolle mooglik ûntsjoen wurde moat en dat de besunigings sa min mooglik ynfloed hawwe sille op kultuer, soarch en sosjale foarsjennings lykas bibleteken, gemeentlike swimbaden, buertkeamers en oare wolwêzenaktiviteiten. Wy sille de ferbining sykje mei dizze ynstânsjes om saken leechdrompeliger, better en goedkeaper

te organisearen en wy wolle ynvesteare om besteande inisjativen op dat mêd, lykas it ferbinen fan ûnderwiis en soarch, om tekoarten yn it Sociaal Domein oan te pakken om sa earder struktureel romte yn 'e begrutting te kreëarjen. Oare grutte opjeften lykas wenningbou sille ek ekstra ynfestearings freegje, ynvestearings dêr't wy ús net foar wei wine kinne sjoen wy fan betinken binne dat de gemeente syn rol as hús-fester wer better oppakke moat wêrby't minsken mei in sosjaalekonomyske bining oan it gebiet in ekstra triuwke yn 'e rêch fertsjinje.

Ek wolle wy ferbining sykje mei oare gemeenten om mei-elkoar in sterke fûst te meitsjen rjochting Den Haag en om in dúdlik sinjaal ôf te jaan: "de ko stiet drûch" en tekoarten dy't wy oprinne binne foar jimme rekken!"

Aldergeloks hat ús prachtge gemeente ek in protte moaie tradysjes, evenminten, en plakken lykas jeugdhonken, brûsplakken en buertkeamers dy't de ienriedigens fergrutsje, de mienskip libben en ús ynwenners lokkich hâlde. Dy libbene mienskip foarmet mei ús romme lânskip, ús talen, kultuer en ús wize fan libjen, ús goud. En mei dy libbendige mienskip fiele wy ús as lokale partijen, ferbûn, dêr wolle wy in fernijd ferbûn mei oangean, om op dy wize de grutte opjeften foar de kommende jierren treast te wêzen.

'Foar de mienskip' is dan ek mear as in titel, it is in misje en in oanpak. Wy sille der oan bouwe, mei jimme!

FNP, Gemeentebelangen Noardeast-Fryslân, CU en CDA

RIEDSBRĒDĒ AGINDA

Ferbûn mei de ried

As koälysje wolle wy mear partisipaasje en mear gearwurking. Wy hawwe al in protte ferbinings mei organisaasjes en ferienings yn 'e mienskip dy't wy fersterkje wolle en noch mear úthelje wolle. Wy wolle ta op nije ferbinings. Wy nûgje de hiele mienskip út om mei te dwaan. Om mei ynwenners, bedriuwen, organisaasjes en ferienings de ambysjes en útdagings op te pakken.

En wy wolle ek, ferbûn mei de ried, de ûnderwerpen dêr't de ried it breed oer iens is, mei-elkoar oppakke.

As ried hawwe wy in opjefte dy't wy mei-inoar oppakke moatte en oer in soad fan dy opjefte tinke wy itselde. Wy wolle as koälysje graach op dy punten riedsbreed gearwurkje.

Want it is goed dat wy as partijen ferskillende stânpunten oer ûnderwerpen hawwe. Mar it is noch moaier dat wy op ûnderwerpen dêr't wy it oer iens binne, gearwurkje kinne, it goede foarbyld jaan, dy ienriedichheid ek útstrielje en mei-elkoar stean foar de mienskip fan Noardeast-Fryslân. Want dêr dogge wy it foar!

Gearwurkje op riedsbrede ûnderwerpen helpt ús ús as ried ús mei elkoar te ferbinen. Troch ús te ferdjipjen yn ûnderwerpen en troch mei-elkoar aktyf oan 'e slach te gean.

Net, lykas yn de foarige perioade, mei in protte wurk- en klankboerdgroepen, mar konkreet, oan de hân fan start-notysjes, mei amtlike stipe en in kolleezje dat har rol pakt.

Mienskip

De mienskip is hecht en libben, it bestjoer berikber en de gemeente tichteby. Wy hawwe in unike mienskip mei mear as 50 doarpen en in stêd. In mienskip dêr't wy ússels yn wêze kinne, mei ús eigen tradysjes, kultuer, taal en gewoanten. En wêryn't wy elkenien de romte jouwe om harren sels wêze te kinnen en begryp en respekt te hawwen foar elkoar.

Us mienskip hat in ryk ferieningslibben, in protte maatskiplike inisjativen, sterke doarpsbelangorganisaasjes, ferbûnens fia klup, kultuer, tsjerke as kroech. Wy hawwe in mienskip wêryn't it gewoan is dat wy om elkoar tinke op 'e buert, in earm om 'e skouder, in harkjend ear en wêr nedich de helpende hân útstekke: dat is de krêft fan ús mienskip. Ferbûnens, belutsenheid en oparbeidzje binne de kearnwurden. Dy krêft wolle wy koesterje en gebrûk fan meitsje.

Dêr past in gemeente by dy't tichteby de minsken stiet. Dat wy as Noardeast-Fryslân in gruttere gemeente binne betsjut net dat wy op ôfstân stean. De ried wol sichtber en belutsen wêze by doarpen en wiken.

En ús gemeente moat tsjinstber wêze oan de mienskip. In gemeente dêr't ús ynwenners, bedriuwen, organisaasjes en ferienings blier fan wurde. In gemeente dy't sjocht nei it belang fan it gehiel fan de mienskip, fan dêrút stimulearret, harket, meitinkt, fasilitearret en wêr mooglik meifearret en wêr nedich ûnderstipet. En foaral in gemeente dy't betrouber en berikber is, dêr't in ôfspraak in ôfspraak is.

En wy wolle fansels, foar de mienskip, ús unike ôfwikseling oan lânskip hoedzje en noedzje en it bioferskaat befoarderje. Wêrby't bioferskaat in fanselssprekkendheid is en wêrby't wy ynsette op maatregels lykas: útstelde meandata, ekologysk bermbehear en in stimulearingsfûns grien yn doarpen en wiken.

KONKRETE RIEDSBREDE OPJEFTE(N):

- Befoarderje fan dat wat ús bynt yn de mienskip (mei doarpen- en wiken fûns en oare inisjativen);
- Mei de mienskip in pûster jaan oan bioferskaat
- Foarmjaan fan in gemeente middenmank de mienskip mei aktive en sichtbere riedsleden en in tsjinjende oerheid.

Wenjen

It wenningoanbod yn ús gemeente stiet faai en al hielendal foar guon doelgroepen. Der is grut ferlet oan huzen yn ús gemeente. Dit jildt foar alle doelgroepen en dêr moatte wy dus ek breed op ynsette. Sawol foar hier as keap, foar jong en foar âld, foar alle ynkommens en foar doarpen en stêd, nei aard, skaal en karakter.

Wy wolle as gemeente komme ta in oanpak om yn dit brede ferlet te foarsjen. Dit troch inisjativen dy't op priemmen set binne of wurde fanút de doarpen te befoarderjen en te stypjen, troch as gemeente sels in aktive rol te spyljen én troch gear te wurkjen mei de wenningboukoöperaasjes. Om sa romte te bieden oan minsken dy't yn ús gemeente wenjen bliuwe wolle en dy't hjir komme wolle te wenjen, en mei in ferskaat yn oanbod oan te sluten by de ferskillende behoeftes foar partikuliere bou, hierwenten, wenjen en soarch en alternative boufoarmen.

KONKRETE RIEDSBREDE OPJEFTE(N):

- Bouwe nei aard en skaal yn alle doarpen en stêd foar alle doelgroepen en mei foarrangsmooglikheden foar minsken mei binning mei it gebiet.

Soarch

Wolle wy soarch, wolwêzen en ûnderstypjen duorsum, berikber en betelber hâlde, dan sille wy dit better organisearre en ferbine moatte. Dêrom is de ôfrûne jierren al ynsetten op de ûntwikkelings yn it Sociaal Domein en de needsaaklike feroarings dy't dêrfoar nedich binne, lykas de ferbining wenjen en soarch, ûnderwiis en soarch en wolwêzen en soarch.

Konkrete riedsbrede opjefte(n):

- It befoarderjen fan soarch tichteby en leechdrompelich, berikber en betelber.

Ekonomy en rekreaasje

Lytsskalige ekologysk ferantwurde toerisme en rekreaasje hat yn ús gemeente grutte kânsen.

It Lauwersmargebiet, it terpelânskip de Noardlike Fryske Wâlden, de Waadsee (UNESCO Werelderfgoed) en Dokkum as hystoaryske stêd binne trekpleisters mei bopperegionale útstrieling. De romte, rêst mar ek de tsjustere nacht binne kearnwearden by it profilearjen fan ús gemeente. Op dit ûnderwerp sille wy oplûke mei lokale toeristyske ûndernimmersorganisaasjes.

KONKRETE RIEDSBREDE OPJEFTE(N):

- Befoarderjen fan lytsskalich, toersime dat ekologysk ferantwurde is en rekreaasje.

Duorsumens en enerzjytransysje

Noardeast-Fryslân wol in duorsume gemeente wêze en har ûntwikkelje op it mêd fan duorsume enerzjy. Enerzjytransysje is ien fan de grutste globale opjeften dêr't wy as gemeente in aktive rol yn hawwe te ferfullen. Wy wolle enerzjy helje út duorsume bronnen, en dat mei net ta skea gean fan it lânskip, én betelber bliuwe foar minsken dy't it no al krap hawwe. Noardeast-Fryslân hat de ambysje fêststeld om yn 2030 op syn minst 70% fan de enerzjy dy't nedich is op duorsume wize te ferkrijen. Oansluting by lokale inisjativen is dêrfoar need-saaklik. Krekt om it opwekken fan enerzjy fanút duorsume bronnen mooglik te meitsjen, mei each foar de lânskiplike kearnwearden fan it gebiet én om dizze t'en goede komme te litten oan de ynwenners fan ús gemeente, stelle wy dêr yn it koälysjeakkoart in tal rânebetingsten oan. Mar wy sjogge graach mei de folsleine ried hoe't wy as Noardeast-Fryslân in pûster jaan kinne oan enerzjytransysje binnen dy rânebetingsten. Dêrby bliuwt besparjen fan enerzjy (bygelyks yn wenningen) in wêzentlik ûnderdiel fan ús enerzjyhûshâlding.

KONKRETE RIEDSBREDE OPJEFTE(N):

- Stumulearjen duorsumens en enerzjytransysje.

Lânbou

De lânbou is fan grut belang en karakteristyk foar Noardeast-Fryslân. Feehâlderijen en lânboubedriuwen leverje in grutte bydrage oan ús regionale ekonomy en duorsumens. Gauris giet It om desennia-âlde famyljebedriuwen dy't belangryk binne foar de maatskippij en om ûndernimmers dy't der eare yn lizze om in goede wurkjouwer te wêzen. In protte fan ús ynwenners binne dan ek direkt as yndirekt hjirby belutsen. De gemeente pakt een rol as ferbiner tusken agrariërs en natuerorganisaasjes en as oan-jijer foar kânsen yn (natuer-rynklusive) lânbou, duorsumens en bioferksaat.

KONKRETE RIEDSBREDE OPJEFTE(N):

- In dúdlike lânbou-aginda foar de kommende jierren.

KOÄLYSJE- AKKOART

Ferbûn as koälysje

Hjirnei folgje de tema's út it koälysjeakkoart. Dit binne deselde tema's as by de riedsbrede aginda. Mar yn it koälyssjeakkoart hawwe wy as koälysje wol konkreter bepaald op hokker wize wy op in tal gebieten ús ambysjes foarmjouwe wolle en dêr kaders en rânebetingsten oan meijaan wolle.

De ûnderwerpen dy't yn it koälysje-akkoart weromkomme binne:

- Mienskip;
- Wenjen;
- Soarch;
- Ekonomy;
- Duorsumens.

MIENSKIP

Doarpen- en wikenbelied

As koalysje steane wy foar in hechte en libbene mienskip, wêrby't de gemeente fan de mienskip is, foar de mienskip wurket en dêr't bestjoerders berikber binne.

Dêrfoar wol de koalysje in aktyf kearnebelied útfiere, wêrby't wy ek echt wurkje mei kontaktwethâlders. Dy binne net allinnich bestjoerlik oansprekpunt foar in doarp, mar hja jouwe harren ûnder de minsken fan dat doarp, binne werkenber, binne oansprekpunt en maklik benei te kommen en hawwe in gefoel mei harren doarpen.

De kontaktwethâlders harkje nei de ynwenners én hearre ek nei se: hja begripe wat de minsken sizze. En hja binne dúdlik en fertelle njonken wat wol allegear kin, ek wat net kin. Hja jouwe oan wêr't ynwenners wêze moatte, as wannear't ynwenners antwurd ferwachtsje kinne en hja skeakelje foar it fierder ôfhanneljen mei de fakwethâlders. Kontaktwethâlders wurkje dêrby fansels net allinnich nau gear mei de doarpe-koördinatoaren, dy't de stim fan it doarp yn de organisaasje trochlinke litte.

Op dy wize steane wy nei de fúzje yn 'e foarige perioade as grutte gemeente júst tichterby en middenmank de mienskip ynstee fan fierder fuort.

De kontaktwethâlder is bestjoerlik kontaktpersoan foar it doarp. Dat betsjut net dat hy alle ûnderwerpen sels ôfdwaan sil. De kontaktwethâlder soarget der, mei de doarpe-koördinator, wol foar dat linich skeakele wurdt mei de ynhâldlik belutsen wethâlder dy't it fraachstik dêr't it om giet yn syn portefúlje hat.

Om inisjativen yn 'e doarpen en wiken te stimulearjen is it doarpe- en wikefûns belangryk en foarsjennings yn 'e doarpen lykas doarpshuzen, MFC's, buertkeamers, jeugdhonken ensafh. Ferienings foar doarpsbelangen binne de spil dêr't it om draait, wêrby't hja rekkenje kinne op (finansjele) stipe; û.o. troch en fia de doarpskoördinatoaren.

Ek it besteande ferieningslibben spilet in essinsjele rol yn de Mienskip en wy wolle de ynstânhâlding dêrfan stimulearje.

Doarpen- en wikenbelied
Sosjale ferbining
Belutsenheid boargers
Foarsjenningsnivo
Kultuer en media
Meartaligens
Monuminten en erfgoed
Behear iepenbiere romte
Bioferskaat
Behear en ûnderhâld
begraafplakken
Miljeu
Offalbelied- en ynsammeljen

KONKREET WOLLE WY DÊRFOAR WURKJE MEI/OAN:

- Opdracht jaan foar in ûndersyk nei de stimulearring fan it ferieningslibben en it fuortbestean fan ferienings, bygelyks fia in fûns foar mienskipsinisjativen wêrby't ferienings in tsjinprestaasje leverje
- Behâld doarpen- en wikenfûns;
- Behâld fan de OZB-kompinsaaasje foar doarpshuzen, wêrby't dizze oanfiterre wurde sille om de finansjele romte dy't troch dy kompinsaaasje ûntstiet ynsette foar it duorsum meitsjen en renovaasje;
- Berikbere foarsjennings foar ynwenners.

Tsjinstbere oerheid

In gemeente tichteby har ynwenners betsjut ek tsjinstberens yn de tsjinstferliening. Wy wolle ús ynwenners it fertrouwen jaan om better út te meitsjen wat der yn harren wyk of doarp dien wurdt, lykas it ynrjochtsjen fan in jeugdhonk, snoei- en dyk(herstel)wurk en plantûntwikkeling yn wiken en doarpen. Tsjinstberens betsjut, fanút it ramt fan it folsleine belang fan de mienskip, betingsten skeppe, fasiliteare en meitinke mei inisjativen fan ynwenners en ûndernimmers.

Dit is ek folslein yn de trend mei de bestjoerings- en organisaasjefilosofy dy't de organisaasje brûkt en dy't ek oan de basis stiet fan de Verbeteragenda. De bestjoerings- en organisaasjefilosofy as paadwizer en mei de Verbeteragenda hat de organisaasje sûnt de amtlike fúzje al in ôfgrypslik grutte foarútgong makke en dêr binne wy grutsk op.

Dêrom hawwe wy as koälysje der alle fertrouwen yn dat wy, yn deselde trend as mei de omjouwingwet nije útdagings treast binne om noch mear mei de ynwenners belied te foarmjen.

Sa is mei de oanheakker ('aanhanger') in rûntsje by de doarpen/wiken fan Noardeast-Fryslân makke om ynwenners te hifkjen nei de tsjinstferliening en it belied fan de gemeente. Dizze foarm fan ynteraktive beliedstarieding kinne wy útwreidzje troch bygelyks mear gear te wurkjen mei ervarings-saakkundigen en belangegroepearings.

De oarganisasaasje moat ek de line dêr't goed mei útein setten is fan dúdlik, betrouber en berikber wêze, trochsette. Dêr past in goede en flotte ôfhanneling fan oanfragen, klachten en fergunnings. Wy stean foar in organisaasje dy't effisjint wurket wêrby't de ynwenners rap holpen wurde, witte wat hja ferwachtsje kinne en dêr't alle meiwurkers harren ferplichte fiele om telefoansyke fragen en e-mails binnen de servicenoarmen dy't fêststel binne, te beäntwurdzjen.

Tsjinstferliening moat fierder digitalisearre wurde, mar mei der net ta liede dat it persoanlik kontakt mei de boarger ferlern giet.

Wy wolle de kommunikaasje rjochting ynwenners noch fierder ferbetterje.

KONKREET WOL DE KOÄLYSJE DÊRTA YNFESTEARE YN:

- Ynteraktive beliedsfoarming;
- Ferbetterjen fan de kommunikaasje mei klanten, bedriuwen en ynwenners;
- Ynklusive tsjinstferliening mei omtinken foar letters-wakkens, fisueel beheinden en oarstaligen
- Profesjonele, effisjinte en kwalitative tsjinstferliening (koarte wachttiden, foldwaan oan de servicenoarmen en in track- en trace systeem sadat ynwenners witte wat de status fan bygelyks in oanfraach is) mei omtinken foar it behâld fan de minslike mjitte en persoanlik kontakt. troch it program tsjinstferliening dat wy yn 2025 útfiere
- De gemeente sil ynsette op it tebekringen fan it net-brûken fan foarsjennings troch it ferbetterjen fan de fynberens dêrfan.

Bioferskaat

En wy wolle fansels, foar de mienskip, ús unike lânskip fol fariâasje behâlde en it bioferskaat befoarderje. Dêrfoar wurkje wy gear mei ynwenners en mei de lânbou oan mear fariâasje yn ús grien mei mear blommen en krûden om sa bettere omstannichheden te kreëaren foar ynsekten en fûgels. Wêrby't bioferskaat fanselssprekkend is en wêrby't wy ek as gemeente sels ynsette op maatregels as: útstelde meandata, ekologysk bermbehear en stimulearringsfûns grien yn doarpen en wiken. Wy sjogge ek in dúdlike relaasje mei lânbou dy't har bygelyks aktyf ynset foar bou- en greidefûgelbehear.

KONKREET BETSJUT DIT DAT WY ÚS YNSETTE FOAR DE FOLGJENDE PUNTEN:

- Trochsette mei it pilotprojekt oars omgean mei meane en ynsiedzjen;
- It belûken fan iepenbiere grienfoarsjenning (bermbehear) by ekologyske seame 'van stad tot Wad';

Kultuer

Kultuer is in belangryk aspekt fan ferbining en dêrmei in basis foar sosjale gearhing. Us gemeente is ryk oan kultuer, tradysjes en eveneminten en dat wolle wy behâlde.

Wy hawwe in soad muzyk- en teater op lokaasje, iepenloft-spullen en eveneminten dy't de identiteit en it ferskaat útdrage. Kultureel sit him de krêft fan dizze regio yn dizze soarten poadia en eveneminten dy't nonken lokaal ek bop-regionale besikers oanlûke kinne. Kultuer is der net allinnich ta de ferdivedaasje fan de ynwenners, mar is troch de ynfrastruktuer in wichtich sosjaal fangnet.

Dêrom wolle wy eveneminten, ferienings en akkommodaasjes stypje en nimme wy in aktive hâlding oan rjochting organisaasjes (fan eveneminten).

Wy binne ek fan betinken dat tradysjes as optúchde weinen, fjoerbulten en karbytsjitten by ús gemeente hearre.

KONKREET:

- Stypjen eveneminten en kulturele projekten;
- Aktive hâlding en trochhgean mei it evenemintebelied;
- In fêst terrein foar gruttere eveneminten yn en om Dokkum;
- Gebrûk meitsje fan kultuer as previnsjemodel yn it sosjaal domein;
- Goede tagonklikens en (finansjele) berikberens fan musea om ynwenners en toeristen nau by ús kultuer en histoarje te beheljen.

Fryske taal en meartaligens

As Fryske gemeente wolle wy ús eigen taal en de streektalen better hoedzje en noedzje. De gemeente docht der sels mear oan om it Frysk in foaroansteand plak te jaan en ek yn it ûnderwiis te befoarderjen.

UTGONGS- EN AKSJEPUNTEN:

- 'Frysk foarop yn 'e kommunikaasje mei ynwenners;
- De Fryske taal hat in lykweardich plak binnen ús meartalige gemeente, dy't dit aktyf útdraacht en dêr ek finansjeel yn bydrage wol;
- Streektalen mear sichtber yn stêd en doarpen, yn bygelyks stegenammen, gedichten en teksten op muorren en finansjele stipe by it skriftlik digitaal fêstlizzen fan it Dokkumers en de oare streektalen no't dy der noch binne;
- Mear omtinken foar en help by letterswakkens ('laaggeletterdheid') yn de beide rykstalen.

Fan ôffal nei grûnstoffen

Yn 2020 is de kadernota grûnstoffenynsamling fêststeld. Om dêrop fuort te bouwen wol de koalysje de sirkulêre gedachte stimulearje en it rêstôffal sa folle as mooglik beheine. Dêrom ûnderstreekje wy de VANG-doelstellingen. De kommende perioade wurkje wy oan in ûndersyk wêrby't wy sjogge hoe wy sa goed as mooglik oan de VANG-doelstellings foldwaan kinne. Mei de ferienings dy't op dit stuit noch belutsen by it ynsammelen fan âld papier wolle wy wurkje oan in ôfbouregeling. Om it ferieningslibben stimulearje te bliuwen wurdt der wurke oan in ferieningsfûns lykas dat oanhelle wurdt ûnder it kopke "doarpen- en wikenbelied".

ÔFSPRAAK:

- Der moat ien ûndûbelsinnich grûnstoffe-ynsamlingssysteem wêze foar de folsleine gemeente om maksimaal by te dragen oan it heljen fan de VANG-doelstellingen. Dit moat it risseltaat wurde fan it ûndersyk dat yn 2025 útfierd wurdt
- Wy ûndersykje hoe't wy it ferieningslibben stimulearjen bliuwe kinne en wurkje oan in ferieningsfûns lykas neamd ûnder it kopke "doarp- en wikenbelied".
- Dêrnei wurdt in ôfbouregeling realisearre foar de tsjerken, skoallen en ferienings, dy't op dit stuit in fergoeding krije foar it ynsamljen fan âld papier

Sport, muzyk en kultuer

Foarsjennings foar sport, muzyk en kultuer fine wy fan grut belang foar de sosjale gearhing. It muzykûnderwiis op de muzykskoalle en op skoallen is fan belang en moat bestean bliuwe. Dêrby wolle wy mear gearwurking tusken muzykskoallen en it ûnderwiis kultuersektor stimulearje.

Bibleteken binne fan belang foar in protte maatskiplike fraachstikken. It wurdt hieltiten fan grutter belang dat minsken harren ûntwikkeljen bliuwe, bygelyks op it mêd fan technology. Mar ek foar letterswakkens as op it mêd fan digitale ynkúzje binne bibleteken fan grutte belang.

DIT BETSJUT KONKREET:

- Gearwurking teaters, muzyk(skoallen) en ûnderwiis stimulearje;
- Tariven en kontribúsjes sa leech mooglik hâlde sadat safolle mooglik bern en folwoeksenen der gebrûk fan meitsje kinne. Húshâldings mei in leech ynkomen moatte dêrfoar in ekstra finansjele bydrage by de gemeente oanfreegje kinne;
- Stimulearje en stypje dat bibleteken en musea mear ynstekke op it Frysk.

Stêdebân Crediton en Fulda

Wy steane posityf oer foar de stêdebân fan Dokkum mei Credito en Fulda fanút de ferbûnens mei Bonifatus as figuer fan Europeeske betsjutting. Mei de blik nei bûten ta kinne wy dat mear foarmjaan en kânsen benuttigje: mear minsken út de befolking (jongerein) by útwikseling belûke, ûnderwiis en ûndernimmers op dit ûnderwerp better ferbine en hjiroan keppele kânsen op it mêd fan ferbliuws- en kultueroerisme benutte. Dat biedt kânsen foar de hiele gemeente.

DÊROM SIL ÚS SPEARPUNT WÊZE:

- Kânsen fan de stêdebân mei ynwenners, ûndernimmers en ûnderwiis foarmjaan en útbouwe foar de folsleine gemeente Noardeast-Fryslân.

WENJEN

Bouwen en fergunnings

De druk op de wenningmerk is grut. De fraach is folle grutter as it oanbod en jong talint giet fuort út ús regio omdat der te min starterswenningen en sosjale hierwenningen binne.

De koälysje wol de opjeften mei ambysje oppakke. Oan 'e iene kant nûgje wy alle doarpen út om aktyf fanwegen te kommen mei plannen wêrby't wy dizze linich en mei maatwurk fasilitateare wolle, sadat ek yn de doarpen in brede sprieding wat doelgroepen en priisklasse oanbelanget, realisearre wurde kin. Oan de oare kant moat in aktyf grûnbelied en in aktive rol foar de gemeente helpe by gaadlike húsfersting foar alle doelgroepen.

Yn it totaalpakket moat der, mei omtinken foar de romtlike kwaliteit, romte wêze foar alle doelgroepen, sosjaal en yn de frije sektor; starters en senioaren, wen-soarch kombinaasjes, generaasjebestindich wenjen en alternative wenfoarmen. De klam moat dêrby lizze op betelberheid. Dêrby wol de koälysje ek ynnovative tydlike wenfoarmen fasilitateare om de druk fan de tsjettel te heljen.

Sawol ynwenners dy't hjir wenjen bliuwe wolle as minsken dy't hjir komme wolle te wenjen moatte de mooglikheid krije, wêrby't de ynwenners mei sosjaalekonomyske bining oan it gebiet in triuwke yn 'e rêch fertsjinje en yn guon gefallen foarrang krije kinne moatte. Yn 'e gearwurking mei alle partijen sjogge wy in mearwearde foar it 'wenplatfoarm'.

WY WOLLE DE WENNINGBOU-OPJEFTEN YN DOKKUM ËN DOARPEN MEI DE FOLGJENDE MAAREGELS YNFOLJE:

- Ynvesteare op aktyf grûnbelied;
- Maatwurk, per doarp fasilitatearje, nei aard, skaal en karakter;
- Doarps- en stedsûntwikkelingsmaatskippijen (DOMs en SOMs) stimulearje, finansjeel stypje en wêr mooglik better fasilitatearje;
- Iepen stean foar alternative wenfoarmen/ynnovative wenningbou lykas generaasjewenningen en 'hofjes'wenningen. It belied dat wy ferwurdzje yn 'e wen- en soarchfisy wurdt opnommen yn it folkshúsfestingsplan;
- Tefoaren komme dat wenningen dy't gaadlik binne foar permaninte bewenning in rekreaasjefergunning krije;
- Fêststellen fan in húsfestingsferoarding;
- In fasilitatearjende amtlike organisaasje: flotte ôfhanneling fan fergunningoanfragen, binnen de wetlike termyn fan 8 wike;
- Meitinke mei de ynwenners yn de trend fan de Omgevingswet;
- Gearwurkje mei wenningkoöperaasjes om it persintaazje sosjale hierwenten, ek yn 'e doarpen, op peil te hâlden (jierliks fêstlein yn prestaasje-ôfspraken)
- Omtinken foar wenjen yn kombinaasje mei soarch.

De koälysje is har der goed bewust fan dat dit in ynvestearing yn de amtlike organisaasje freget om ûntwikkelings op gong te bringen en ambysjes wier te meitsjen.

Romtlike ûntwikkeling/
romtlike kwaliteit
Wenjen
Grûnbelied
Omgevingswet
Bedriuwsfiering+Tsjinstferliening
ICT
Sintrale Húsfesting
Fergunningferliening
Húsfesting amtlik apparaat

Histoarysk karakter binnenstêd Dokkum

Wy binne grutsk op it histoaryske sintrum fan de binnenstêd fan Dokkum. Dy wolle wy hoedzje en noedzje en fierder ûntwikkelje. It is ek moai dat der in goed plan leit foar it op 'e nij ûntwikkeljen fan it Harddraverspark yn Dokkum, dat it sintrum en de funksje fan it park ferbynt en fersterket.

Júst om it karakter fan de binnenstêd sa te hâlden passe dêr gjin nije brêgen nei it Panwurk en de bolwurken by.

UTGONGSPUNT:

- Gjin nije brêgen nei it Panwurk en de bolwurken.

Kultureel erfgoed, monuminten en tsjerken

Wy wolle fol soarch omgean mei monumintale en karakteristike gebouwen en oansichten yn ús gemeente.

It monumintebelied dat no opsteld wurdt, moat in solide en strukturele basis foarmje foar it beskermjen, behâld en behear fan monuminten en erfgoed yn ús gemeente, lykas karakteristike buorkerijen en it kultuerhistoarysk lânskip.

Wy wolle ek in regionale fisje foar tsjerken yn de gemeente Noardeast-Fryslân: foar in yntiidse besinning op ôfbraak of werbestimming fan tsjerken as monuminten dy't it gesicht bepalje foar de lokale mienskip. De ryksoerheid hat yn 2019 fia de Rijkdienst Cultureel Erfgoed de gemeenten dêrta oproppen.

YNSET:

- Fêststellen en útfieren monumintebelied
- Opstelle fan in fisje op tsjerken

SOARCH

Soarch en wolwêzen

Wy wolle soarch, wolwêzen en it stypjen duorsum, berikber en betelber hâlde. Dêr is mear gearwurking mei de mienskip foar nedich. Troch gear te wurkjen, dúdlike ôfspraken te meitsjen en mei mear omtinken foar previnsje kinne wy ekstra ambysjes wiermeitsje én de soarch ek betelber hâlde.

Troch op in oare wize nei soarch te sjen kinne wy yn it Sociaal Domein besparje sûnder dat dit ôfbrek dwaan sil oan de soarch oan ynwenners.

Dêr is ús gemeente de ôfrûne jierren al mei útein setten. Troch bygelyks skerper tafersjoch op kontrakten mei soarch-oanbieders en troch in oare effisjintere ynset fan soarchjild. Troch in bettere ferbining fan soarch mei it ûnderwiis, wolwêzenynstellings en húsartsen kin op 'e langere termyn in kostenbesparing opsmite. De earste trêden yn dy ferbining binne makke en dy moatte mei mear faasje trochsetten wurde om ta leechdrompelige, betelbere, takomst duorjende soarch te kommen.

Ynwenners dy't gebrûk meitsje fan soarch en byhearrende foarsjennings moatte hjir op in ienfâldige wize gebrûk fan meitsje kinne. Soarch moat tichteby wêze en der moat effisjint wurke wurde mei de budzjetten dy't nedich binne. Wolwêzenorganisaasjes hawwe hjir in belangrike rol yn. Dêrnjonken sjogge wy in ûntwikkeling fan de Sionsberg ta streeksikehús mei in útwreiding fan de speedsoarch. Troch gearwurking mei de húsartsen kin leechdrompelige soarch tichtby oanbean wurde.

It sûnensbelied sille wy mear foarmjaan neffens de 'Fryske Mienskip Oanpak'. Doel dêrfan is te kommen ta in stimulearjende en sûne omjouwing wêryn't jongerein feilich opgroeie. kinne Op lokaal nivo wurde aksjes, ynterfinsjes en maatregels opsteld en ynsetten om it wolwêzen yn brede sin ûnder jongerein te stimulearjen. Op basis dêrfan meitsje belutsenen sels in aksjeplan dat hja ek útfiere. As lokale belutsenen sjogge wy bygelyks skoallen, húsartsen en wolwêzenswurk dêr't neffens ús betinken mei mear gearwurking gruttere risseltaten boekt wurde kinne. Ek de sportferienings binne foar ús wichtige partners yn it sûnensbelied om in sûne wize fan libjen foar eltsenien te befoarderjen.

De ôfrûne fjouwer jier hat Noardeast-Fryslân yn oparbeidzjen mei erfaringssaakundigen belied op de earmoede ûntwikkele mei apart omtinken foar bern en sosjale útsluting. Dit belied moatte wy, yn gearsprak mei de doelgroep, fierder troch-ûntwikkelje.

Dêrby moatte de sterkste skouders de swierste lêsten tôgje. Húshâldlike help moat wer ôfhinklik makke wurde fan it ynkommen. Bern yn húshâldings mei in minimumynkommen moatte altiten meidwaan kinne oan sport-, skoalle- en muzykaktiviteiten.

Sawol op it mêd fan âldereinbelied (yn kombinaasje mei wenjen en soarch) as op it mêd fan jongereinbelied jildt dat ynvesteare yn previnsje harsels op 'e doer, net allinnich finansjeel mar ek kwalitatyf weromfertsjinnjet.

Yn it soarch- en wolwêzenbelied moat in tanimmende ferienliking ûnder âlderein, mar ek ûnder allinnichsteande jongerein, mear omtinken krije.

It oanpart âlderein ferdûbelet de kommende jierren. Wy wolle gearwurkje mei doarpsbelangen, wenningkoöperaasjes, wolwêzenswurkers en -foarsjennings yn de doarpen en inisjiativen op it gebiet fan mienskipsoarch, wêrby't minsken elkoar (ûnder)stypje en stimulearje.

As koälysje sette wy ús der op yn dat der in folweardich en in ôfwikseljend aanbod foar wenjen en soarchfoarsjening, ek yn de lytsere doarpen, bestean bliuwt.

Wy wolle komme ta in robúst jeugd- en jongereinwurk foar

stêd en doarpen. Wy wolle ús mei wolwezenorganisaasjes ynsette foar wolwêzenaktiviteiten dy't preventive en leechdrompelige soarch en begelieding biede. Ek dat kin de kosten yn it Sociaal Domein werom bringe, sûnder dat it wolwêzen gefaar rint. Neffens ús is ek in keppeling mooglik mei it bibleteekwurk as plak fan it sosjaal treffen yn 'e wyk.

Noardeast-Fryslân is in reinbôgegemeente. Dêr binne wy grutsk op en dat wolle wy bliuwe!

Wy stean as Noardeast-Fryslân ek foar in ferspriede opfang fan asylsikers oer stêd en doarpen, nei aard en skaal. As gemeente wolle wy statushâlders romhertich en goed húsfeeste, útstruid oer kearnen.

DIT FERTAALT HIM YN DE FOLGJENDE PUNTEN:

- Besparjen op kosten trochsette sûnder dat it de soarch oan ynwenners ûnderstek docht
- Sûnens- en wolwêzenbelied fia it 'Fryske Mienskip Oanpak': ynset op belutsenens en previnsje;
- Wy hâlde de klam op preventive jeugdsoarch om sa goed mooglik yn te stean foar de kwaliteit en betelberens fan de jeugdfoarsjennings.
- Stimulearjen gearwurking skoallen, húsartsen en wolwêzenswurk;
- Mei doelgroep trochûntwikkeljen belied tsjin earmoed;
- Ynset op farieard oanbod wen- en soarchfoarsjennings, ek yn lytse doarpen;
- Ynset op previnsje tichteby en leechdrompelig yn sûnens-, wolwêzens-, âlderein- en jongereinbelied;
- Noardeast-Fryslân bliuwt in reinbôgegemeente;
- By de wenningbouproduksje rekken hâlde mei ekstra kontingint foar statushâlders om dizzen goed húsfeeste bliuwe te kinnen;
- In sûne wize fan libjen, yn gearhing mei sport, befoarderje

Ferdreaunen

Foar minsken dy't ferdreaun binne fan hûs en hiem nimme wy ferantwurdlikheid en wy biede harren feilichheid en ûnderdak. Dit dogge wy op in respektfolle wize nei de ferdreaunen ta, mar ek nei ús ynwenners. Dêrby wolle wy foar asylsikers en statushâlders as gemeente sels de leije yn hannen hâlde en wolle wy betrouber wêze, foar ús mienskip en nei it COA ta.

DIT FERTAALT HIM YN DE FOLGJENDE PUNTEN:

- De taakstelling om statushâlders te fêstigjen, moat folsein útfierd wurde. Dat wol sizze dat de tsjinwurdige efterstân ynrûn wurde moat en yn de takomst wolle wy dat de taakstelling foar 100% ynfuld wurdt
- Nettsjinsteande de spriedingswet realisearje wy in struktureel AZC foar 100 persoanen. Dit moat ôfstimd wurde mei it COA en swart op wyt fêstlein wurde dat de eksploitaasje foar it COA is.
- Mocht bliken dwaan dat by de útwurking fan de moasje "statushouders juli 2024" der in tal statushâlders boppe de jildige taakstelling pleatst wurde kin, dan sil de koalysje hjir posityf foaroer stean, yn gearhing mei in yntegrale oanpak, ek as dit substansjeel ekstra middels freget. Betingst is dat der in deugdlik plan is foar dekking en finansiering fan de lêsten. Under in yntegrale oanpak fersteane wy in ôfwaging yn gearhing mei oare doelgroepen, bygelyks starters, soarchfregers en doelgroepen út de urginsjeferoarding.
- De notysje Ferdreaunen is in yntegrale taheakke by dit koalysjeakkoart

Underwiis

It ûnderwiis én de skoallen as sosjaal plak yn wyk en doarp binne fan grut belang yn ús gemeente en dat wolle wy graach behâlde.

De gemeente hat yn oparbeidzjen mei de skoalbestjoeren in yntegraal húsfestingplan (IHP) ûntwikkele. Dit moat de kommende jierren útfierd wurde, mei in iepen ear foar it ûnderwiis.

Yn goed oerlis en yn oparbeidzjen mei it ûnderwiis sille wy, mei each foar de demografyske ûntwikkelingen, it IHP ek echt realisearje, mooglik mei oare finansieringsfoarmen.

Gearwurking tusken ûnderwiis en beme-opfang om te kommen ta yntegrale bernesintra kinne sawol ynhâldlike (efterstannen te foarren komme) as finansjele foardielen opsmite. Ek hjir wolle wy de gearwurking Underwiis en Soarch, yn de trend fan de Fryske Mienskip Oanpak, rjochte op previnsje en belutsenens, stimulearje.

Wy fine it praktysk beropsûnderwiis it fûnemint fan ús arbeidsmerk. De fakopliedings binne wichtich foar wurkelegenheid en de takomst fan in protte jongfolk yn ús regio. Yn it fuortset ûnderwiis binne de plannen foar fierdergeande gearwurking tusken ferskillende skoalbestjoeren o sa nei't sin; benammen op it mêd fan technysk ûnderwiis en de ûntwikkeling fan de 'nieuwe leerweg' en it fak technology. Wy binne foar gearwurking fan it VMBO mei it MBO en it bedriuwslibben.

As gemeente spylje wy mei de Versnellingsagenda in aktive en finasjele rol op it opsetten en fasilitearjen fan netwurken tusken (fak)skoallen en bedriuwen, ûnder mear fia de Versnellingsagenda. It is fan belang om goede (fak)minsken foar de takomst yn de regio te hâlden en op te lieden.

Dokwurk is foar ús in foarname partner. Dit sosjaal ûntwikkelbedriuw helpt minsken mei in ôfstân om dielnimme te kinnen binnen de arbeidsmerk.

KONKRETE PUNTEN:

- As gemeente fasilitearje wy ûnderwiis mei goede hús-festing. Dêrby stribje wy nei kwalitatyf goed berikber en betelber ûnderwiis. Dizze mooglikheid wolle wy ek foar de lytsere skoallen yn doarpen biede, seker dy mei in stabyl tal learlingen op de langere termyn
- It IHP wurdt yn it earste fearnsjier fan 2025 by de tiid brocht. Yn dit IHP sille ek de reeël te ferwachtsjen kosten opnommen wurde foar in totaaloersjoch.
- Stimulearjen en stypjen gearwurking ûnderwiis, oerheid en ûndernimmers;
- Ynset op gearwurking ûnderwiis en soarch yn 'e trend fan it 'Fryske Mienskip Oanpak.

DÊRFOAR SIL ÚS STRIBJEN WÊZE:

- Ynvesteare yn bettere tsjinstferliening, fersnelling fan wenningbou en soarch tichteby;
- Wy wolle de totale wendlêsten op it Frysk gemiddelde hâlde, it leafst leger.
- Yn oparaidzjen mei oare Fryske gemeenten bliuwe wy dúdlike sinjalen ôfjaan oan 'Den Haach' oer de de koarting op Jeugdsoarch
- De Fryske Mienskip Oanpak sjogge wy as in oanpak om ta in duorsem finansjeel belied te kommen dat rekken hâldt mei de demografyske ûntwikkeling fan de gemeente
- Ynsette op it oanboarjen fan middels út oare bronnen, sa mooglik yn ANNO-ferbân, basearre op goede plannen en konkrete projekten, wêrby't it primaat by de ynhâldlike portefúlje leit.

Finânsjes

Wy wolle op in ferantwurde wize omgean mei mienskipsjild, want wy sjogge de al earder neamde grutte finansjele opjef-ten dy't op ús ôf komme: kosten dy't omheech gean, ûntflechting fan de amtlike organisaasje, ûnwissens oer jild fanút de ryksoerheid, en ûnwissens oer de ekstra middels fanút de jeugdsoarch.

Dêrby wolle wy de mienskip safolle mooglik nije, sadat de besunigings gjin ôfbrek dogge oan kultuer, soarch en sosjale foarsjennings.

Krekt dêrom ynvestearje wy yn gearwurking en previnsje om mei de mienskip foarsjennings leechdfropeliger en goed-keaper te organisearjen.

Troch njonken de krêft en selsredsumens fan de Mienskip ek subysdzjemoglikheden sa goed mooglik te brûken, hâlde wy de finânsjes op oarder.

Dêrom stekke wy ek gjin grutte bedragen yn ynfrastukturele projekten as nut, needsaak en (maatskiplik) rendemint net dúdlik genôch is.

Wy wolle krekt omgean mei ús foarsjennings. Omdat dizze ûnderwerpen wol in relaasje mei elkoar hawwe brûke wy it útgongspunt dat lêsteferheging allinnich mooglik is om behâld fan it foarsjenningsnivo te garandearjen.

EKONOMY

Economy

Om de wurkgelegenheid, de ekonomyske fitaliteiten en de leefberens yn ús gemeente te ferheegjen, wolle wy it ekonomyske klimaat fan Nardeast-Fryslân befoarderje. Kaaiwurden dêrby binne: romte foar ûndernimmers, gearwurking (sawol mei ûndernimmers as yn ANNO ferbân yn 'e regio), en kânsen benutte, passend by de gemeente.

Undernimmers moatte folop de kâns krije hjir mei in bedriuw útein sette te kinnen. Wêr mooglik moat de gemeente harren skewiele en fasiliteare. Besteande bedriuwen moatten genôch mooglikheden krije om binnen de grinzen fan ús gemeente út te wreidzjen.

Utwreidingen moatte wol passend wêze en meie de iepenheid fan ús skoandere lânskip gjin ûnderstek dwaan.

De gemeente is aktyf belutsen by de lokale ûndernimmers. Dêrby nimme wy as gemeente it foartou om bedriuwe nei ús gemeente te heljen. Om ûndernimmers romte te jaan moatte wy goed gebrûk meitsje fan it covenant bedrijventerreinen, troch it ûntwikkeljen fan bedriuwsterreinen dy't oanslute by de fraach fan stêd en doarpen, mar wol rekken hâlde mei de kearnwearden fan ús gemeente.

De gemeente is in betroubere partner dy't meitinkt yn kânsen en ferantwurdlikheid doart te dielen. De gemeente stiet foar in goede tsjinstferliening en nauwe gearwurking. Yn dy gearwurking spylje de bedriuwsfunksjonarissen in wichtige rol. Underdiel fan dy gearwurking is ek goed harkje nei iedeeën fan ûndernimmers, ekonomysk belied mei de ûndernimmers foarmjaan en mei-elkoar ynvesteare yn ynnovaasje en wurkgelegenheid.

En wy binne grutsk op sosjaal-wurkbedriuw Dokwurk. Dat ie ien fan de grutste wurkjouwers fan ús gemeente en dy is ûnmisber foar minsken mei in ôfstân ta de arbeidsmerk. Troch de jûste begelieding is der wer takomst foar dizze minsken en in fersterking fan ús bedriuwen dy't krekt om goede arbeidskrêften ferlegen sitte,

Digitale ûntsluting is fan wêzentlik belang. Dit moat sterk stiumlearre wurde, júst mei omtinken foar it bûtengebiet. Rap ynternet is foar ûndernimmers dy't útein sette in basis-

foarsjenning mar ek foar it tanimmen fan it thúswurkjen is dit fan belang.

Wy hâlde fêst oan de fêststelde winkeltidenferoarding foar de detailhandel dêr't wy yn lykwicht romte mei jouwe oan ûndernimmers en minsken foar wa't de sneinsrêst wichtich is

KEARNPUNTEN BINNE:

- Romte foar ûndernimmers;
- Bedriuwsterreinen passend by aard en skaal van doarpen en stêd;
- As gemeente in betroubere partner wêze;
- Sterke stimulearing digitale ûntsluting.
- By de kadernota 2026 bringe wy it ûntwikkelfûns by de tiid dêr't struktuerfersterkjende projekten mei elkoar yn gearhing yn ûnderbrocht binne.

Rekreaasje en toerisme

Rekreaasje en toerisme (R&T) is in groeisektor binnen ús gemeente. It Lauwersmargebiet, it terpelânskip, de Noardlike Fryske Wâlden, de Waadsee (UNESCO Werelderfgoed) en Dokkum as histoaryske stêd binne trekpleisters fan boppe-regionale alluere. It foltôgjen fan it Súd le projekt bringt hjir-foar ekstra kânsen mei har mei, foar bygelyks it ûntwikkeljen

fan far- en fytsrûtes en it opknappen en beëanber meitsjen fan âlde paden en (op)fearten om toerist en bewenners ûnder de meast geunstige omstannichheden genietsje te litten fan ús lânskip.

Untwikkeling moat wol passe by de regio: duorsum, ekologysk, en lytsskalich. Romte, rêst en de tsjustere nacht binne kearnwearden fan ús gemeente. Ynset op 'duorsum toerisme' slút dêr goed op oan: besikers dy't bewust de natuer- en kultuerkwaliteiten fan ús gebiet opsykje.

De gemeente moat har (mei de provinsje) sterk meitsje foar bettere monitoaring fan rekreaasjegasten troch ûndernimmers. Dat wol sizze: registraasje fan besikersoantallen, harren herkomst, mediagerbrûk en beoardieling fan ús krite. Analyze fan dizze regiosifers is nedich foar ynsicht yn trends en foar in bettere ûnderboud toeristysk-ekonomysk advys oan ûndernimmers en gemeentebestjoer.

DÊROM SETTE WY KONKREET YN OP:

- Befoarderjen rekreaasje en toerisme, dat past by de aard en de skaal fan de gemeente
- Opset strukturearre monitoaring R&T.

Sport

Bewegen soarget foar sûne, partisipearjende en lokkige minsken.

Krekt as kultuer is sport ek wichtich foar de sosjale gearhing en krêft fan de mienskip. Sport moat dêrom foar in elk leechdromplich en tagonklik wêze. De gemeente spilet hjir in oanfierjende rol yn.

Binnen de sport is sportakkommodaasjebelied belangryk. Wy wolle ta op in belied mei mear omtinken foar behear, gebrûk, en enerzjyfraachtsikken. It behear moat duorsum en safolle mooglik enerzjyneutraal wêze en de gemeente wol dêr wer in foarname rol yn spylje.

SPEARPUNTEN:

- Befoarderjen en stimulearjen fan sport;
- Ferbetterjen sportakkommodaasjebehear, ek rjochte op it duorsum meitsjen en dêrtroch it besparjen op enerzjy.

DUORSUMENS

Duorsumens en enerzjytransysje

It lânskip fol fariaasje, sawol iepen en wrydsk as mei bosk en elziesingels, biedt romte en kânsen foar duorsumens, natuer, bioferskaat en lânskip.

Dizze kânsen hawwe wy ek izerhurd nedich foar de geweldich grutte opjeften op it mêd fan enerzjy. Wy wolle sels foarsjen yn ús eigen enerzjyferlet, it brûken fan fossile brânstoffen safolle mooglik beheine en de CO-2 útstjit ferminderje. De gemeente nimt dêryn it foartou.

Mei de needsaaklike enerzjytransysje wolle wy mei de enerzjy dy't wy duorsum opwekke foarsjen yn ús eigen enerzjyferlet en enerzjy betelber hâlde, hielendal foar minsken werby't it net rom sopket.

Wy wolle in gemeente wêze dy't enerzjy besparret en hellet út duorsume bronnen, wêrby't de opbringsten fan sawol enerzjy as it geniet fan de lânskiplike kearnkwaliteit t'en goed komt oan ús ynwenners.

Duorsumens
Enerzjytransysje
Lânbou
Kustprojecten
Ferkear en ferfier
Mearjierrich ûnderhâldsbelied
Ynfrastruktuer

OM ALLE BELANGEN HARREN GERAK TE JAAN HAWWE WY DE FOLGJENDE ÔFSPRAKEN MAKKE*:

- Jin sels rêde kinne mei it enerzjyferlet, dêrop ynsette en ek ree wêze te ynvestearen wêr't mooglikheden him foardogge en folop gebrûk te meitsjen fan ûntjouwings en nije kânsen (bygelyks aquathermy, wetterstof en opslach fan enerzjy), bygelyks fia enerzjykoöperaasjes;
- Wy sette troch mei it bestriden fan enerzjy-earmoed yn relaasje mei enerzjytransysje
- Wy beävesearje pro-aktyf dealisaasje fan in twadde ûnderstasjon yn Dokkum
- Wy sette, fanút sosjaal, ekonomysk en maatskiplik belang, yn op dealisaasje fan "smart energy hubs" yn Hallum en sa mooglik ek op Betterwird. Dêrby hâlde wy rekken mei de útgongspunten fan de sinneljeder, omjouwingspartisipaasje en technyske ynnovaasje.
- Wy meitsje belied foar de opslach fan enerzjy wêrby't wy der foar ynstean dat dit net kommersjeel brûkt wurdt
- De gemeente krijt fanút wet- en regeljouwing in regyrol yn de waarmtetransysje. Wy stelle hjirfoar in waarmte-program op wêrby't wy as gemeente aktyf partisipearje yn waarmte- as enerzjybedriuwen;
- We benutsje de Proeftuin Aardgasvrije Wijk in Eanjum om dêr fan te learen en meitsje dizze skaalber foar de rest fan de gemeente. We dogge hjirby relevante kennis op en soargje dat we de opdiene kennis behâlde.
- Bliuwend ynsette op ús ambysjes foar sirkulariteit;
- Stimulearen ynwenners dy't harren huzen better isolearje wolle mei duorsumheidsfûnsen;
- Wy binne tsjin gaswinning en nije gasboarrings yn de gemeente
- Gjinn kearnenerzjy as opslach kearnôffal as CO₂ yn ús gemeente;
- Enerzjy dy't opwekke is komt oan de mienskip t'en goede en is net ornearre foar grutte datasintra, ek dy wolle wy hjir net.

Lânbou

De lânbou- en fiskerijsektor is typearjend en fan grutte wearde foar ús gemeente.

Mei de lânbou- en fiskerijsektor wolle wy ús ynsetten bliuwe foar ynnovaasje, duorsumens en bioferskaat.

Op it mêd fan lânbou en fiskerij is der in dúdlike relaasje mei bioferskaat, bygelyks mei it yn stân hâlden en ferbetterjen van it leefgebiet foar greide- en bougrûnfûgels.

Foar duorsumens en lânbou is skaalfergrutting en yntinsivearjen net altiten de oplossing. Yn ús gemeente is der dêrom gjin plak foar nije bio-yndustrie dy't net oan grûn bûn is.

Wy wolle as gemeente meibewege yn 'e lân- en túnbosektor en dizze sektor ek better op de agenda sette. Wy wolle dêrfoar de oanbefellings fan de kertiermakker lânbou útfiere. Dizze hat yn gearspraak mei de sektor in byld sketst en oanbefellings dien.

OP BASIS DÊRFAN WOLLE WY KÂNSRIKE ûNTJOUWINGS TROCHSETTE EN KONKREET MEITSJE:

- Swietwettermangement (mei de provinsje, It Wetterskip en de sektor ûndersyk dwaan en plannen konkreet meitsje;
- Enerzjy; better foarsjen yn tûke lokale foarsjennings/bufferjen;
- Kompostearen fan bermgers en hekkelspesy/kringlooplânbou; mooglikheden ûndersykje en fruchtberheid fan de boaiem, wetterretinsje en bioferskaat fefoarderje.
- Wy stelle in omjouwingsprogram op foar it tema Lânbou mei as ûnderdiel de fasilitearjende rol fan de gemeente yn de transysje fan de lânbou.
- Wy sille aktyf ús kennisnetwurken P10 en VNG benutte
- In tapassing op de konsumint om 'griener'te ûndernimmen, fan boer oant túnker, wat ek liede moat ta in positiver byldfoarming fan de sektor.

Ferkearsfeiligens

Ferkearsfeiligens is fan grut belang foar ús.

Dêrom wolle wy ek ynvesteare yn de oanpak fan ûnfeilige sitewaasjes, feilige en goed ûnderhâlden diken en fytspaden, lykas de rûnwei Wânswert. Wy hawwe omtinken foar de ûntsluting fan de regio Kollum rjochting A7.

In auto-earme binnenstêd biedt, njonken in mear ferkearsfeilige sitewaasje ek kânsen foar in oantrekliker Dokkum en foar de horeka.

Stadich ride smyt net per definysje in gruttere ferkearsfeiligens op. Mei dêrom bliuwt de snelheid fan it ferkear yn it bûtengebiet, sa't dy no is.

Ek wolle wy oan it opstelde mobiliteitsplan hannen en fuotten jaan.

DIT HÂLDT YN:

- Ynvesteare yn ferkearsfeiligens;
- Auto-earme binnenstêd;
- Utfiering jaan oan it opstelde mobiliteitsplan

Foar de mienskip

Noardeast-Fryslân 2024-2026

INHOUD

- Voorwoord	27
- Raadsbrede agenda	29
- Coalitieakkoord	33

VOORWOORD

Tussen de groene weiden en het terpenland
waar de wind altijd wakker is en tussen bossen en
elzensingels; in huiskamers en dorpshuizen,
bij de verenigingen en stichtingen, in dorpen en wijken.
Daar ligt onze MIENSKIP, veilig in de stenen armen
van de zeedijk. En soms, heel soms, wagen wij ons
daarbuiten, voor en zondagswandeling over de
kwelders met de blik over het Wad. Wij wonen
in de wijken van Dokkum, buiten of binnen de
historische bolwerken. Wij wonen in Ferwert,
in Kollum, in Hallum, in Holwert, in Easternijtsjerk,
in Westergeast of een van al die andere prachtige
dorpen. Wij zijn Noardeast-Fryslân. Dat is wat
ons verbindt.

Foar de mienskip

Voor u ligt het lokaal akkoord van FNP, Gemeentebelangen (GBNF), CU en CDA. Vier partijen die de komende jaren in willen zetten op een betere verbinding met de mienskip van Noardeast-Fryslân. Wij willen alle dorpen en wijken, zonder uitzonderingen, zien, horen en meenemen. 'Foar de mienskip' is daarom de titel van dit coalitieakkoord.

Visie en missie

In de visie van de FNP, GBNF, CDA en CU kunnen veel zaken laagdrempeliger, beter en goedkoper georganiseerd worden in onze gemeente. Daarom willen wij volop ruimte bieden voor initiatieven 'van onderop' en die ook financieel ondersteunen met bijvoorbeeld dorps- en wijkbudgetten en duurzaamheidsbudgetten. De mienskip mag daarbij iets van ons vragen, maar wij vragen ook iets van de mienskip; bijvoorbeeld om bepaalde zaken zelf op te pakken en met elkaar uit te voeren, eigenaar te zijn van eigen ideeën en projecten.

Verbinding

Wij voelen het als onze missie om deze verbinding de komende jaren beter tot stand te brengen. De opgaven en ambities zijn groot en daarbij willen wij inzetten op verbinding. Daarom komen FNP, GBNF, CU en CDA met vijf wethouders, deels in deeltijd, die alle vijf ook contactwethouder zijn voor een deel van de gemeente. Daarnaast zoeken zij ook vanuit hun portefeuille en samen met de dorpencoördinatoren en bedrijfscontactfunctionarissen actief contact met inwoners, bedrijven en organisaties en reageren zij of hun ambtenaren vlot als er vanuit de mienskip contact met hen wordt gezocht. Dorpsbelangen, wijkraden, ondernemers en ook individuele inwoners moeten adequaat geholpen worden en bijvoorbeeld vlot antwoord krijgen op hun vragen, procedures en vergunningsaanvragen.

Verbinding zien wij ook graag binnen de gehele gemeenteraad. In de verkenningsfase zijn mienskip, wonen, zorg, economie en duurzaamheid door alle partijen als belangrijke opgaven voor deze raadsperiode benoemd. Deze opgaven vormen niet alleen de hoofdthema's van dit coalitieakkoord, maar komen ook terug als raadsbrede agenda in het eerste hoofdstuk; in de hoop dat deze thema's raadsbreed onderschreven worden en dat we daarin als partijen zoveel mogelijk gezamenlijk op kunnen trekken, verbinding tussen coalitie en oppositie.

Opgaven

Verbinding op elk vlak is hard nodig gezien de grote opgaven waar we de komende jaren voor zullen komen te staan, niet in de laatste plaats financiële. We zullen te maken krijgen met stijgende kosten, onzekerheid over de gelden vanuit de

rijksoverheid en onzekerheid over de extra middelen voor de Jeugdzorg. Grote bezuinigingen liggen in de lijn der verwachting en de coalitiepartijen FNP, GBNF, CU en CDA vinden dat de mienskip daarbij zoveel mogelijk ontzien moet worden en dat bezuinigingen zo weinig mogelijk ten koste moeten gaan van cultuur, zorg en sociale voorzieningen zoals dorpshuizen, bibliotheken, gemeentelijke zwembaden, buurtkamers en andere welzijnsactiviteiten. We zullen de verbinding zoeken met deze instanties om zaken laagdrempeliger, beter en goedkoper te organiseren en wij willen investeren om bestaande initiatieven op dat gebied, zoals het verbinden van onderwijs en zorg, om tekorten in het Sociaal Domein terug te dringen en op die manier eerder structureel ruimte in de begroting te creëren. Andere grote opgaven zoals woningbouw zullen ook extra investeringen vragen, investeringen waar wij niet onderuit kunnen aangezien wij vinden dat de gemeente zijn rol als huisvester weer beter op moet pakken waarbij mensen met een sociaaleconomische binding aan het gebied een extra zetje in de rug verdienen.

Ook willen wij verbinding zoeken met andere gemeenten om samen een sterke vuist te maken richting Den Haag en een duidelijk signaal af te geven: "de ko is leech" en tekorten die wij oplopen zijn op voor rekening!"

Gelukkig kent onze prachtige gemeente ook veel mooie tradities, evenementen en plaatsen zoals jeugdhonken, bruisplekken en buurtkamers die de saamhorigheid vergroten, de mienskip levendig en onze inwoners gelukkig houden. Die levendige mienskip vormt, samen met ons ruime landschap, onze talen, cultuur en onze manier van leven 'ús goud'. En met die levendige mienskip voelen wij ons als partijen verbonden, daar willen wij een hernieuwd verbond mee aangaan, om op die manier de grote opgaven voor de komende jaren samen het hoofd te bieden.

'Foar de mienskip' is dan ook meer dan een titel, het is een missie en een aanpak. Wij gaan eraan bouwen, met u!

FNP, CDA, CU en Gemeentebelangen

RAADSBRĒDĒ AGĒNDA

Verbonden met de raad

Als coalitie willen we meer participatie en meer samenwerking. We hebben al veel verbindingen met organisaties en verenigingen in de mienskip die we willen versterken en nog beter benutten. En we gaan nieuwe verbindingen aan. We nodigen de hele mienskip uit mee te doen. Om samen met inwoners, bedrijven, organisaties en verenigingen de ambities en uitdagingen op te pakken.

En we willen ook, verbonden met de raad, de onderwerpen waar de raad het breed over eens is gezamenlijk oppakken. Als raad hebben we een gezamenlijke opgave en over veel van die opgaven hebben we dezelfde opvattingen. Laten we gezamenlijk, in verbinding, die zaken oppakken. Want op die manier kunnen we de krachten bundelen. Samenwerken maakt sterker. En met vereende krachten brengen we Noardeast-Fryslân vooruit.

In het verkenning- en informatieproces hebben de partijen een aantal overeenkomende punten benoemd. Graag willen we als coalitie op die punten raadsbreed samenwerken. Want het is goed dat we als partijen verschillende standpunten over onderwerpen hebben. Maar het is nog mooier dat we op onderwerpen waar we het over eens zijn kunnen samenwerken, het goede voorbeeld geven, die eensgezindheid ook uitstralen en samen staan voor de mienskip van Noardeast-Fryslân. Want daar doen we het voor!

Samenwerken op raadsbrede onderwerpen helpt ons als raad ons met elkaar te verbinden. Door ons samen te verdiepen in onderwerpen en door samen actief aan de slag te gaan. Niet, zoals in de vorige periode, met veel werk- en klankbordgroepen, maar concreet, aan de hand van startnotities, met ambtelijke ondersteuning en een college dat zijn rol pakt.

Mienskip

De mienskip is hecht en levendig, het bestuur bereikbaar en de gemeente dichtbij. We hebben een unieke mienskip met meer dan 50 dorpen en een stad. Een mienskip waarin we onszelf kunnen zijn, met onze eigen tradities, cultuur, taal en gewoonten. En waarin we iedereen de ruimte geven zichzelf te zijn en begrip en respect hebben voor elkaar.

Onze samenleving kent een rijk verenigingsleven, veel maatschappelijke initiatieven, sterke dorpsbelangenorganisaties, verbondenheid via club, cultuur, kerk of kroeg. We hebben een mienskip waarin het gewoon is dat we naar elkaar omkijken op de buurt: een groet, een arm om de schouder, een luisterend oor en waar nodig de helpende hand uitsteken: dat is de kracht van onze samenleving. Verbondenheid, betrokkenheid en samenwerking zijn de kernwoorden.

Die kracht willen we koesteren en benutten.

En daar past een gemeente bij die dicht bij de mensen staat. Dat we in de als Noardeast-Fryslân een grotere gemeente zijn betekent niet dat we op afstand staan. De raad wil zichtbaar en betrokken zijn bij dorpen en wijken.

En onze gemeente moet dienstbaar zijn aan de samenleving. Een gemeente waar onze inwoners, bedrijven, organisaties en verenigingen blij van worden. Een gemeente die naar het totaalbelang van de mienskip kijkt, vandaaruit stimuleert, luistert, meedenkt, faciliteert waar mogelijk meebeweegt en waar nodig ondersteunt. En bovenal een gemeente die betrouwbaar en bereikbaar is, waar afspraak ook afspraak is.

En natuurlijk willen we, voor de mienskip, ons unieke gevarieerde landschap behouden en de biodiversiteit stimuleren. Waarbij biodiversiteit vanzelfsprekend is en waarbij we inzetten op maatregelen als: uitgestelde maaidata, ecologisch bermbeheer en stimuleringsfonds groen in dorpen en wijken.

CONCRETE RAADSBREDE OPGAVE(N):

- Stimuleren van de verbondenheid in de mienskip (met dorpen- en wijken fonds en andere initiatieven);
- Samen met de mienskip een impuls geven aan biodiversiteit;
- Vormgeven van een gemeente midden in de mienskip met actieve en zichtbare raadsleden en een dienstbare overheid.

Wonen

Het woningaanbod in onze gemeente staat onder druk en al helemaal voor bepaalde doelgroepen. Er is grote behoefte aan woningen in onze gemeente. Dit geldt voor alle doelgroepen en daar moeten we dus ook breed op inzetten. Zowel voor huur als koop, voor jong en voor oud, voor alle inkomens en voor dorpen en stad, naar aard, schaal en karakter.

We willen als gemeente komen tot een aanpak om in deze brede behoefte te voorzien. Dit door initiatieven die opgezet zijn of worden vanuit de dorpen te stimuleren en ondersteunen, door als gemeente zelf een actieve rol te spelen én door samen te werken met de woningbouwcorporaties. Om zo ruimte te bieden aan mensen die in onze gemeente willen blijven wonen en die hier willen komen wonen, en met diversiteit in aanbod aan te sluiten bij de verschillende behoeftes voor particuliere bouw, huurwoningen, wonen en zorg en alternatieve bouwvormen.

Zorg

Willen we zorg, welzijn en ondersteuning duurzaam, bereikbaar en betaalbaar houden, dan moeten we dit beter organiseren en verbinden. Daarom is de afgelopen jaren al ingezet op de ontwikkelingen in het sociaal domein en de noodzakelijke veranderingen die daarvoor nodig zijn, zoals de verbinding wonen en zorg, onderwijs en zorg en welzijn en zorg.

CONCRETE RAADSBREDE OPGAVE(N):

- Stimuleren van zorg dichtbij en laagdrempelig, bereikbaar en betaalbaar.

Economie en recreatie

Kleinschalige ecologisch verantwoorde toerisme en recreatie heeft in onze gemeente grote kansen.

Het Lauwersmeergebied, het terpenlandschap, de Noardlike Fryske Wâlden, de Waddenzee (UNESCO Werelderfgoed) en Dokkum als historische stad zijn trekkers met bovenregionale uitstraling. De ruimte, rust maar ook de duistere nacht zijn kernwaarden bij het profileren van onze gemeente. Op dit onderwerp gaan wij samen optrekken met lokale toeristische ondernemingsorganisaties.

CONCRETE RAADSBREDE OPGAVE(N):

- Stimuleren van kleinschalig, ecologisch verantwoord toerisme en recreatie.
- Bouwen naar aard en schaal in alle dorpen en stad voor alle doelgroepen en met voorrangsmogelijkheden voor mensen met binding met het gebied.

Duurzaamheid en energietransitie

Noardeast-Fryslân wil een duurzame gemeente zijn en ontwikkelen op het gebied van duurzame energie. Energietransitie is één van de grootste globale opgaven waar we als gemeente een actieve rol in hebben te vervullen. We willen energie opwekken uit duurzame bronnen, waarbij dit niet ten koste van het landschap gaat, én betaalbaar blijft voor de mensen die het nu al krap hebben. Noardeast-Fryslân heeft de ambitie vastgesteld om in 2030 minimaal 70% van de benodigde elektriciteit op een duurzame wijze op te wekken. Aansluiting op lokale initiatieven is daarvoor noodzakelijk. Juist om energie-opwekking vanuit eigen duurzame bronnen mogelijk te maken, met oog voor de landschappelijke kernwaarden van het gebied én om deze ten goede laten te komen aan de inwoners van onze gemeente stellen we in het coalitieakkoord daar een aantal randvoorwaarden aan. Maar we kijken graag met de gehele raad hoe we als Noardeast-Fryslân een impuls kunnen geven aan energietransitie binnen die randvoorwaarden. Daarbij blijft besparen van energie (bijvoorbeeld in woningen) een cruciaal onderdeel van onze energiehuishouding.

CONCRETE RAADSBREDE OPGAVE(N):

- Stimuleren duurzaamheid en energietransitie.

Landbouw

De landbouw is van groot belang en kenmerkend voor Noardeast-Fryslân. Veehouderijen en akkerbouwbedrijven leveren een grote bijdrage aan onze regionale economie en de duurzaamheid. Vaak gaat het om decennia-oude familie-bedrijven die belangrijk zijn voor de samenleving en om ondernemers die waarde hechten aan duurzaam beheer van groen en natuur en goed werkgeverschap. Veel van onze inwoners zijn dan ook direct of indirect hierbij betrokken. De gemeente pakt een rol als verbinder tussen agrariërs en natuurorganisaties en als aanjager voor kansen in (natuurinclusieve) landbouw, duurzaamheid en biodiversiteit kan fungeren.

CONCRETE RAADSBREDE OPGAVE(N):

- Een duidelijke landbouwagonderwerpen voor de komende jaren.

COALITIE- AKKOORD

Verbonden als coalitie

Hierna volgen de thema's uit het coalitieakkoord. Dit zijn dezelfde thema's als bij de raadsbrede agenda. Maar in het coalitieakkoord hebben wij als coalitie wel concreter bepaald hoe wij op een aantal gebieden onze ambities willen vormgeven of daar kaders en randvoorwaarden aan mee willen geven.

De onderwerpen die in het coalitieakkoord terugkomen zijn:

- Mienskip;
- Wonen;
- Zorg
- Economie;
- Duurzaamheid.

MIENSKIP

Dorpen- en wijkenbeleid

Als coalitie staan wij voor een hechte en levendige mienskip, waarbij de gemeente van de mienskip is, voor de mienskip werkt en waar bestuurders bereikbaar zijn.

Daarvoor wil de coalitie een actief kernenbeleid uitvoeren, waarbij we ook echt werken met contactwethouders. Die zijn niet enkel in naam aanspreekpunt voor een dorp, maar zij mengen zich in de mienskip van dat dorp, zijn herkenbaar, zijn aanspreekbaar en benaderbaar en hebben affiniteit met hun dorpen.

De contactwethouders luisteren naar inwoners én horen ze ook: ze begrijpen wat de mensen zeggen. En ze zijn duidelijk en vertellen naast wat wel allemaal kan ook wat niet kan. Zij geven aan waar inwoners moeten zijn, of wanneer inwoners antwoord kunnen verwachten en zij schakelen voor de verdere afdoening met de vakwethouders.

Contactwethouders werken daarbij natuurlijk nauw samen met de dorpencoördinatoren, die de stem van het dorp in de organisatie laten doorklinken.

Op die manier staan we na de fusie in de vorige periode als grote gemeente juist dichtbij en midden tussen de samenleving in plaats van verderaf.

De contactwethouder is bestuurlijk contactpersoon voor het dorp. Dat betekent niet dat hij alle onderwerpen zelf zal afdoen. De contactwethouder zorgt, samen met de dorpencoördinator wel dat soepel geschakeld wordt met de inhoudelijk betrokken vakwethouder die het betreffende vraagstuk in portefeuille heeft.

Om initiatieven in de dorpen en wijken te stimuleren is het dorpen- en wijkenfonds belangrijk en voorzieningen in de dorpen als dorpshuizen, MFC's, buurtkamers, jeugdhonken etc. Verenigingen voor dorpsbelangen zijn een belangrijke spil, waarbij zij kunnen rekenen op (financiële) ondersteuning; o.a. door en via de dorpencoördinatoren. Ook het bestaande verenigingsleven speelt een essentiële rol in de Mienskip en we willen de instandhouding daarvan stimuleren.

CONCREET WILLEN WE DAARVOOR WERKEN MET/AAN:

- Opdracht geven voor onderzoek naar de stimulering van het verenigingsleven en het voortbestaan van verenigingen, bijvoorbeeld via een fonds voor mienskipsiniatieven waarbij verenigingen een tegenprestatie leveren.
- Versterking van de rol van contactwethouders en dorpencoördinatoren;
- Behouden dorpen en wijkenfonds;
- Behouden OZB-compensatie voor dorpshuizen, waarbij deze aangemoedigd worden om de ruimte die door compensatie ontstaat in te zetten voor verduurzaming en renovatie;
- Bereikbare voorzieningen voor inwoners.

Dienstbare overheid

Een gemeente dicht bij haar inwoners betekent ook dienstbaarheid in de dienstverlening. We willen onze inwoners het vertrouwen geven om meer te bepalen wat er in hun wijk of dorp gebeurt, zoals het inrichten van een jeugdhonk, snoei- en straat(herstel)werkzaamheden en planontwikkeling in wijken en dorp.

Dienstbaarheid betekent, vanuit het kader van het totaalbelang van de mienskip, voorwaarden scheppen, faciliteren en meedenken met initiatieven van inwoners en ondernemers.

Dit is ook volledig in lijn met besturings- en organisatiefilosofie die de organisatie hanteert en die ook aan de basis staat van de Verbeteragenda. Met de besturings- en organisatiefilosofie

als leidraad en met de Verbeteragenda heeft de organisatie sinds de ambtelijke fusie enorme slagen gemaakt waar we trots op zijn.

Daarom hebben wij er als coalitie alle vertrouwen in dat we, in de lijn met de omgevingswet nieuwe uitdagingen aan kunnen om nog meer samen met inwoners beleid te vormen. Zo is met de 'oanheaker' (aanhanger) een tour langs de dorpen/wijken van Noardeast-Fryslân gemaakt om inwoners te bevragen op de dienstverlening en het beleid van de gemeente. Deze vorm van interactieve beleidsvoorbereiding kunnen we uitbreiden door bijvoorbeeld meer samen te werken met ervaringsdeskundigen en belangengroepen.

Ook moet de organisatie de goede ingezette lijn van duidelijk, betrouwbaar en bereikbaar zijn doorzetten. Daarbij past een goede en vlotte afhandeling van aanvragen, klachten en vergunningen. Wij staan voor een efficiënt werkende organisatie waarbij inwoners snel geholpen worden, weten wat zij kunnen verwachten en waar alle medewerkers zichzelf ook moreel verplicht voelen om telefonische vragen en mails binnen de vastgestelde servicenormen te beantwoorden. Dienstverlening moet verder gedigitaliseerd worden, maar niet ten koste van persoonlijk contact met de burger. We willen de communicatie richting inwoners nog verder verbeteren.

CONCREET WIL DE COALITIE DAARTOE INVESTEREN IN:

- Interactieve beleidsvorming;
- Verbeteren van de communicatie met klanten, bedrijven en inwoners;
- Inclusieve dienstverlening met aandacht voor laaggeletterdheid, visueel gehandicapten en anderstaligen
- Professionele, efficiënte en kwalitatieve dienstverlening (korte wachttijden, nakomen servicenormen en een track- en trace systeem zodat inwoners weten wat de status van bijvoorbeeld een aanvraag is) met aandacht voor behoud van de menselijke maat en persoonlijk contact, middels het Programma Dienstverlening dat we in 2025 uitvoeren
- De gemeente zal inzetten op het terugdringen van het niet-gebruik van voorzieningen door verbetering van de vindbaarheid.

En natuurlijk willen we, verbonden met de mienskip, ons unieke gevarieerde landschap behouden en de biodiversiteit

stimuleren. Daarvoor werken we samen met inwoners en met de landbouw aan meer variatie in ons groen met meer bloemen en kruiden om zo aan betere omstandigheden voor insecten en vogels te creëren. Waarbij biodiversiteit vanzelfsprekendheid is en waarbij we ook als gemeente zelf inzetten op maatregelen als: uitgestelde maaidata, ecologisch berbeheer en stimuleringsfonds groen in dorpen en wijken. Wij zien hier ook een duidelijke relatie met landbouw die zich bijvoorbeeld actief inzet voor akker- en weidevogelbeheer.

CONCREET BETEKENT DIT DAT WIJ ONS INZETTEN VOOR DE VOLGENDE PUNTEN:

- Doorzetten pilotproject anders omgaan met maaie n en inzaaien;
- Betrekken openbare groenvoorziening (bermbeheer) bij ecologische zone 'van stad tot Wad';

Cultuur

Cultuur is een belangrijk aspect van verbinding en daarmee een basis voor sociale samenhang. Onze gemeente is rijk aan cultuur, tradities en evenementen en dat willen we behouden. We kennen veel muziek- en theater op locatie, openluchtspelen en evenementen die een breed publiek trekken. Wij vinden dit belangrijke initiatieven vanuit de mienskip die de identiteit en verscheidenheid van deze regio uitdragen. Cultureel zit de kracht van Noardeast-Fryslân in dit soort podia en evenementen die behalve lokaal ook bovenregionaal bezoek kunnen trekken. Cultuur dient niet alleen het vermaak van de inwoners, maar is door de infrastructuur een belangrijk sociaal vangnet.

Daarom willen we evenementen, verenigingen en accommodaties ondersteunen en nemen we een actieve houding richting organisaties (van evenementen) aan.

Ook vinden we dat tradities als versierde wagen, vuurbulten en carbidschieten bij onze gemeente horen.

CONCREET:

- Ondersteuning evenementen en culturele projecten;
- Actieve houding en evenementenbeleid doorzetten;
- Een vast terrein voor grotere evenementen in of rondom Dokkum
- Benutten van cultuur als preventiemodel in het sociaal domein;
- Goede toegankelijkheid en (financiële) bereikbaarheid van musea om inwoners en toeristen nauw te betrekken bij onze cultuur en historie.

Friese taal en meertaligheid

Als Fryske gemeente willen we onze eigen taal en de streek-talen meer koesteren. De gemeente doet er zelf meer om het Frysk een prominente plek te geven en ook in het onderwijs te stimuleren.

UITGANGS- EN ACTIEPUNTEN:

- 'Fries voorop' in de communicatie met inwoners;
- De Friese taal heeft een gelijkwaardige plaats binnen onze meertalige gemeente, die dit actief uitdraagt en daar financieel ook in wil bijdragen;
- Streektaalen meer zichtbaar in stad en dorpen, bijvoorbeeld steegnamen, gedichten en teksten op muren en financiële steun bij het schriftelijk en digitaal vastleggen van het Dokkumers en andere streektaalen nu die er nog zijn;
- Meer aandacht voor en hulp bij laaggeletterdheid in de beide rijkstalen.

Van afval naar grondstoffen

In 2020 is de kadernota grondstoffeninzameling vastgesteld. Daarop voortbouwend wil de coalitie de circulaire gedachte stimuleren en het restafval zoveel mogelijk beperken. Daarom onderstrepen we de VANG-doelstellingen.

De komende periode werken we aan een onderzoek waarbij we kijken hoe we zo goed als mogelijk aan de VANG-doelstellingen kunnen voldoen. Met de verenigingen die op dit moment nog betrokken zijn bij de inzameling van oud papier willen we werken aan een afbouwregeling. Om het verenigingsleven te blijven te stimuleren wordt gewerkt aan een verenigingsfonds zoals genoemd onder het kopje "dorpen- en wijkenbeleid."

AFSPRAAK:

- Er moet een eenduidig grondstoffeninzamel-systeem zijn voor de gehele gemeente om maximaal bij te dragen aan het behalen van de VANG-doelstellingen. Dit moet het resultaat zijn uit het onderzoek dat in 2025 wordt uitgevoerd.
- We onderzoeken hoe we het verenigingsleven kunnen blijven stimuleren en werken aan een verenigingsfonds zoals genoemd onder het kopje "dorpen- en wijkenbeleid".
- Vervolgens wordt een afbouwregeling voor de kerken, scholen en verenigingen, die op dit moment een vergoeding ontvangen voor oud-papier-inzameling, gerealiseerd.

Sport, muziek en cultuur

Voorzieningen voor sport, muziek en cultuur vinden wij van groot belang voor de sociale samenhang. Het muziekonderwijs op de muziekschool en op scholen is belangrijk en moet blijven bestaan. Daarbij willen wij meer samenwerking tussen muziek-scholen en het onderwijs en cultuursector stimuleren.

Bibliotheken zijn van belang voor veel maatschappelijke vraagstukken.

Het wordt steeds van groter belang dat mensen zich blijven ontwikkelen, bijvoorbeeld op het gebied van technologie. Maar ook voor laaggeletterden of op het gebied van digitale inclusie zijn bibliotheken van groot belang.

DIT BETEKENT CONCREET:

- Samenwerking theaters, muziek(scholen) en onderwijs stimuleren;
- Tarieven en contributies zo laag mogelijk blijven houden zodat zoveel mogelijk kinderen en volwassenen er gebruik van kunnen maken. Gezinnen met een laag inkomen moeten daarvoor een extra financiële bijdrage bij de gemeente kunnen aanvragen;
- Stimuleren en ondersteunen bibliotheken en musea om meer op het Fryske in te steken.

Stedenband Crediton en Fulda

Wij staan positief tegenover de stedenband van Dokkum met Crediton en Fulda vanuit de verbondenheid met Bonifatius als figuur van Europese betekenis. Met de blik naar buiten kunnen we dat meer vormgeven en kansen benutten: meer mensen uit de bevolking (jongeren) bij uitwisseling betrekken, onderwijs en ondernemers op dit onderwerp beter verbinden en hieraan gekoppelde kansen op het gebied van verblijfs- en cultuurtoerisme benutten. Dit biedt kansen voor de gehele gemeente hebben.

DAAROM ZAL ONS SPEERPUNT ZIJN:

- Kansen van de stedenband met inwoners, ondernemers en onderwijs vormgeven en uitbouwen voor de gehele gemeente Noardeast-Fryslân.

WONEN

Bouwen en vergunningen

De druk op de woningmarkt is groot. De vraag is veel groter dan het aanbod en jong talent trekt uit onze regio weg door tekort aan starterswoningen en sociale huurwoningen.

De coalitie wil de opgaven ambitieus oppakken. Enerzijds nodigen we alle dorpen uit om actief met plannen te komen waarbij we deze flexibel en met maatwerk willen faciliteren, zodat ook in de dorpen een brede spreiding qua doelgroepen en prijsklasse gerealiseerd kan worden.

Anderzijds met een actief grondbeleid en een actieve rol voor de gemeente werken aan passende huisvesting voor alle doelgroepen.

In het totaalpakket moet er, met aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit, ruimte zijn voor alle doelgroepen, sociaal en in de vrije sector; starters en senioren, woon-zorg combinaties, generatiebestendig wonen en alternatieve woonvormen. De nadruk moet daarbij op betaalbaarheid liggen. Daarbij wil de coalitie ook innovatieve tijdelijke woonvormen faciliteren om de druk van de ketel te halen.

Zowel inwoners die hier willen blijven wonen als mensen die hier willen komen wonen moeten de mogelijkheid krijgen, waarbij de inwoners met een sociaaleconomische binding aan het gebied een steuntje in de rug verdienen en in bepaalde

gevallen voorrang moeten kunnen krijgen. In de samenwerking met alle partijen zien wij de meerwaarde voor het 'woonplatform'.

WE WILLEN DE WONINGBOUWOPGAVEN IN DOKKUM ÉN DORPEN MET DE VOLGENDE MAATREGELEN INVULLEN:

- Investeren op actief grondbeleid;
- Maatwerk, facilitering per dorp, naar aard, schaal en karakter;
- Dorps- en stadsontwikkelingsmaatschappijen (DOMs en SOMs) stimuleren, financieel ondersteunen en waar mogelijk beter faciliteren;
- Open staan voor alternatieve woonvormen/innovatieve woning bouw, zoals generatiewoningen en hofjeswoningen. Het beleid dat we neerleggen in de woon-zorgvisie wordt opgenomen in het volkshuisvestingprogramma.
- Voorkomen dat woningen die geschikt zijn voor permanente bewoning een recreatievergunning krijgen;
- Een faciliterende ambtelijke organisatie: vlotte afhandeling van vergunningsaanvragen, binnen de wettelijke termijn van 8 weken;
- Meedenken met de inwoners in de lijn van de Omgevingswet;
- Samenwerking met woningbouwcorporaties om het percentage sociale huurwoningen, ook in de dorpen, op peil te houden (jaarlijks vastgelegd in prestatieafspraken);
- Aandacht voor wonen in combinatie met zorg.

De coalitie realiseert zich terdege dat dit een investering in de ambtelijke organisatie vraagt. Daarom wil de coalitie komen tot een investeringsagenda, waarbij met eenmalige middelen wordt geïnvesteerd, ook in (tijdelijk) personeel, om ontwikkelingen op gang te brengen en ambities waar te maken.

Ruimtelijke ontwikkeling /
ruimtelijke kwaliteit
Wonen
Grondbeleid
Omgevingswet
Bedrijfsvoering + Dienstverlening
ICT
Centrale Huisvesting
Vergunningverlening
Huisvesting ambtelijk apparaat

Historisch karakter binnenstad Dokkum

We zijn trots op het historisch centrum van de binnenstad Dokkum. Dat koesteren we en willen we behouden en verder ontwikkelen. Het is ook mooi dat er een goed plan ligt voor herontwikkeling van het Harddraverspark in Dokkum, dat het centrum en de functie van het park verbindt en versterkt. Juist om het karakter van de binnenstad te behouden passen daar geen nieuwe bruggen naar het Panwurk en de bolwerken bij.

UITGANGSPUNT:

- Geen nieuwe bruggen naar Panwurk en Bolwerken.

Cultureel erfgoed, monumenten en kerken

We willen zorgvuldig omgaan met monumentale en karakteristieke gebouwen en aangezichten in onze gemeente. Het monumentenbeleid dat nu opgesteld wordt, moet een solide en structurele basis vormen voor bescherming, behoud en beheer van monumenten en erfgoed in onze gemeente, zoals karakteristieke boerderijen en het cultuurhistorisch landschap.

We willen ook een regionale kerkenvisie voor gemeente Noardeast-Fryslân: voor een tijdige bezinning op afbraak of herbestemming van kerken als gezichtsbepalende monumenten voor de lokale mienskip. De rijksoverheid heeft in 2019 via de Rijksdienst Cultureel Erfgoed alle gemeenten hiertoe opgeroepen.

INZET:

- Vaststellen en uitvoeren monumentenbeleid;
- Opstellen kerkenvisie.

ZORG

Zorg en welzijn

We willen zorg, welzijn en ondersteuning duurzaam, bereikbaar en betaalbaar houden. Daarvoor is meer samenwerking met de mienskip nodig. Door samen te werken, duidelijke afspraken te maken en met meer aandacht voor preventie kunnen we extra ambities waarmaken én de zorg ook betaalbaar houden.

Door op een andere manier naar zorg te kijken kunnen we in het Sociaal Domein besparen zonder dat dit ten koste gaat van de zorg aan inwoners.

Daar is onze gemeente de afgelopen periode al mee gestart. Bijvoorbeeld door scherper toezicht op contracten met zorgaanbieders en door een andere efficiëntere inzet van zorggelden. Een betere verbinding van zorg met het onderwijs, welzijnsinstellingen en huisartsen kan op langere termijn een kostenbesparing opleveren. De eerste stappen in die verbinding zijn gezet en moeten versneld worden voortgezet om tot laagdrempelige, betaalbare en toekomstbestendige zorg te komen.

Inwoners die gebruik maken van zorg en bijbehorende voorzieningen moeten hier op eenvoudige wijze gebruik van kunnen maken. Zorg moet dichtbij zijn en er moet efficiënt gewerkt worden met de benodigde budgetten. Welzijnsorganisatie hebben hierin een sleutelrol.

Daarnaast zien we een ontwikkeling van de Sionsberg tot streekziekenhuis met een uitbreiding van de spoedzorg. Door samenwerking met de huisartsen kan laagdrempelige zorg dichtbij worden geboden.

Het gezondheidsbeleid gaan we volgens de Fryske Mienskip Oanpak vormgeven. Doel daarvan is een stimulerende en gezonde omgeving te creëren waarin jongeren veilig kunnen opgroeien. Op lokaal niveau worden acties, interventies en maatregelen opgesteld en ingezet om het welzijn in brede zin onder jongeren

te stimuleren. Op basis daarvan maken betrokkenen zelf een actieplan dat zij ook uitvoeren. Als lokale betrokkenen zien wij bijvoorbeeld scholen, huisartsen en welzijnswerk waar naar ons idee met meer samenwerking grote resultaten kunnen worden geboekt. Ook de sportverenigingen zijn voor ons belangrijke partners in het gezondheidsbeleid om een gezonde leefstijl voor iedereen te bevorderen.

De afgelopen vier jaar heeft Noardeast-Fryslân samen met ervaringsdeskundigen armoedebelief ontwikkeld met speciale aandacht voor kinderen en sociale uitsluiting. Dit beleid moeten we, in samenspraak met de doelgroep, verder doorontwikkelen.

Daarbij moeten de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Huishoudelijke hulp moet weer inkomensafhankelijk worden. Kinderen in gezinnen met een minimuminkomen moeten te allen tijde mee kunnen doen aan sport-, school- en muziekactiviteiten.

Zowel op het gebied van ouderenbeleid (gecombineerd met wonen en zorg) als op het gebied van jongerenbeleid geldt dat investeren in preventie zichzelf op termijn, niet alleen financieel maar ook kwalitatief, terugverdient. In het zorg- en welzijnsbeleid moet toenemende vereenzaming onder ouderen, maar ook onder alleenstaanden en jongeren, meer aandacht krijgen.

Het aandeel ouderen verdubbelt de komende jaren. Wij zullen samenwerking met dorpsbelangen, woningbouwcorporaties, welzijnswerkers en -voorzieningen in de dorpen en initiatieven op het gebied van mienskipssorch, waarbij mensen elkaar ondersteunen, stimuleren en steunen.

Als coalitie zetten wij ons ervoor in dat er een volwaardig en gevarieerd aanbod voor wonen en zorgvoorzieningen; ook in de kleinere dorpen, blijft bestaan.

We willen komen tot een robuust jeugd- en jongerenwerk voor stad en dorpen. Wij willen ons met de welzijnsorganisaties inzetten voor welzijnsactiviteiten die preventieve en laagdrempelige zorg en begeleiding bieden. Ook dat kan kosten in het Sociaal Domein terugbrengen, zonder dat welzijn in gevaar komt.

Volgens ons is ook een koppeling mogelijk met het bibliotheekwerk als plek van sociale ontmoeting in de wijk.

Noardeast-Fryslân is een regenbooggemeente. Daar zijn we trots op en dat willen we blijven!

DIT VERTAALT ZICH IN DE VOLGENDE PUNTEN:

- Doorzetten kostenbesparing zonder dat dit ten koste gaat aan zorg aan inwoners;
- Gezondheids- en welzijnsbeleid volgens volgens de Fryske Mienskip Oanpak: inzet op betrokkenheid en preventie;
- We houden het accent op preventieve jeugdzorg om de kwaliteit en betaalbaarheid van de jeugdvoorzieningen zoveel mogelijk te waarborgen;
- Stimuleren samenwerking scholen, huisartsen en welzijnswerk;
- Met doelgroep doorontwikkelen armoedebeleid;
- Inzet op gevarieerd aanbod van woon- en zorgvoorzieningen, ook in kleine dorpen;
- Inzet op preventie dichtbij en laagdrempelig in gezondheids-, welzijns-, ouderen- en jongerenbeleid;
- Noardeast-Fryslân blijft een regenbooggemeente;
- Bij de woningbouwproductie rekening houden met extra contingent voor statushouders om deze goed te kunnen blijven huisvesten;
- Gezonde leefstijl, in samenhang met sport, stimuleren.

Ontheemden

Voor ontheemden nemen we een verantwoordelijkheid en we bieden ze veiligheid en onderdak. Dit doen we op een respectvolle manier naar de ontheemden maar ook naar onze inwoners. Daarbij willen we voor asielzoekers en statushouders als gemeente zelf de regie in handen houden en willen we betrouwbaar zijn, voor onze Mienskip en richting COA.

DIT VERTAALT ZICH IN DE VOLGENDE PUNTEN:

- De taakstelling om statushouders te vestigen, dient volledig uitgevoerd te worden. Dat wil zeggen dat de huidige achterstand moet worden ingelopen en in de toekomst willen we dat de taakstelling voor 100% wordt ingevuld;
- Ongeacht de spreidingswet realiseren we een structureel AZC voor 100 personen. Dit dient met het COA te worden afgestemd en zwart op wit te worden vastgelegd dat de exploitatie voor het COA is;
- Als blijkt bij uitwerking van de motie “statushouders juli 2024” dat er een aantal statushouders boven de dan geldende taakstelling kan worden geplaatst, dan zal de coalitie hier positief tegenover staan, in samenhang met een integrale aanpak, ook als dit substantiële extra middelen vraagt. Voorwaarde is wel dat er een gedegen plan is voor dekking en financiering van de lasten. Onder een integrale aanpak verstaan wij een afweging in samenhang met andere doelgroepen, bijvoorbeeld starters, zorgvragers en doelgroepen uit de urgentieverordening;
- De notitie ontheemden is een integrale bijlage bij dit coalitieakkoord.

Onderwijs

Het onderwijs én de school als sociale plek in wijk en dorp zijn van groot belang in onze gemeente en dat willen we graag behouden.

De gemeente heeft samen met de schoolbesturen een integraal huisvestingplan (IHP) ontwikkeld. Dit moet de komende jaren worden uitgevoerd, met een open oor voor het onderwijs.

In goed overleg en in samenwerking met het onderwijs zullen we, met oog voor de demografische ontwikkelingen, het IHP ook daadwerkelijk realiseren, eventueel met andere financieringsvormen.

Samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang om te komen tot integrale kindcentra kunnen zowel inhoudelijke (voorkomen van achterstanden) als financiële voordelen opleveren. Ook hier willen wij de samenwerking Onderwijs en Zorg, in lijn met de Fryske Mienskip Oanpak, gericht op preventie en betrokkenheid, stimuleren.

Wij vinden het praktisch beroepsonderwijs het fundament van onze arbeidsmarkt. De vakopleidingen zijn belangrijk voor werkgelegenheid en de toekomst van veel jongeren in onze regio. In het voortgezet onderwijs juichen wij plannen voor verdergaande samenwerking tussen verschillende schoolbesturen toe; met name op het gebied van techniekonderwijs en de ontwikkeling van de nieuwe leerweg en het vak technologie. We zijn voor samenwerking van het VMBO met het MBO en het bedrijfsleven.

Als gemeente spelen we met de Versnellingsagenda een actieve en financiële rol bij het opzetten en faciliteren van netwerken tussen (vak)scholen en bedrijven, onder meer via de Versnellingsagenda. Het is belangrijk om goede (vak)mensen voor de toekomst in de regio te houden en op te leiden.

Dokwurk is voor ons een belangrijke partner. Dit sociaal ontwikkelbedrijf helpt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te kunnen nemen binnen de arbeidsmarkt.

CONCRETE PUNTEN:

- Als gemeente faciliteren we onderwijs met goede huisvesting. Daarbij streven wij naar kwalitatief goed, - bereikbaar en betaalbaar onderwijs. Deze mogelijkheid - willen we ook voor kleinere scholen in dorpen bieden, zeker voor die met een stabiel aantal leerlingen op langere termijn;
- Voor het IHP komt in het eerste kwartaal van 2025 een update. In dit IHP zullen ook de reëel te verwachten - kosten worden opgenomen voor een totaaloverzicht;
- Stimuleren en ondersteunen samenwerking onderwijs, overheid en ondernemers;
- Inzet op samenwerking onderwijs en zorg in lijn met de Fryske Mienskip Oanpak.

DAARVOOR ZAL ONS STREVEN ZIJN:

- Investeren in een betere dienstverlening, versnelling van woningbouw en zorg dichtbij;
- We willen de totale woonlasten op het Fries gemiddelde houden, bij voorkeur lager;
- In samenwerking met andere Friese gemeenten een duidelijk signaal af blijven geven aan Den Haag over de decentralisaties en de daarbij behorende financiën;
- De Fryske Mienskip Oanpak zien we als aanpak om tot een duurzaam financieel beleid te komen dat rekening houdt met de demografische ontwikkeling van de gemeente;
- Inzetten op het aanboren van middelen uit andere bronnen, zo mogelijk in ANNO-verband, gebaseerd op goede plannen en concrete projecten, waarbij het primaat bij de inhoudelijke portefeuilles ligt.

Financiën

We willen verantwoord omgaan met gemeenschapsgeld, want we zien de al eerdergenoemde grote financiële opgaven op ons afkomen: stijgende kosten, ontvlechting van de ambtelijke organisatie, onzekerheid over gelden vanuit de rijksoverheid en onzekerheid over de extra middelen vanuit de jeugdzorg.

Daarbij willen we de mienskip zoveel mogelijk ontzien, zodat bezuinigingen niet ten koste gaan cultuur, zorg en sociale voorzieningen.

Juist daarom investeren we in samenwerking en preventie om samen met de mienskip voorzieningen laagdrempeliger en goedkoper te organiseren.

Door naast de kracht en zelfredzaamheid van de Mienskip ook subsidiemogelijkheden zo goed mogelijk te benutten, houden we de financiën op orde.

Daarom steken we ook geen grote bedragen in infrastructurele projecten als nut, noodzaak en (maatschappelijk) rendement onvoldoende duidelijk is.

We willen zorgvuldig omgaan met onze voorzieningen. Omdat deze onderwerpen wel een relatie met elkaar hebben hanteren we het uitgangspunt dat lastenverhoging alleen mogelijk is om behoud van het voorzieningenniveau te garanderen.

ECONOMIE

Economie

Om de werkgelegenheid, de economische vitaliteit en de leefbaarheid in onze gemeente te verhogen, willen we het economische klimaat van Noardeast-Fryslân bevorderen. Sleutelwoorden daarbij zijn: ruimte voor ondernemers, samenwerking (zowel met ondernemers als in ANNO verband in de regio), en kansen benutten, passend bij de gemeente.

Ondernemers moeten volop de kans krijgen hier een bedrijf te starten. Waar mogelijk moet de gemeente hen helpen en faciliteren. Bestaande bedrijven moeten voldoende mogelijkheden krijgen om binnen de grenzen van onze gemeente uit te breiden. Uitbreidingen moeten wel passend zijn en mogen geen inbreuk maken op de openheid van ons mooie landschap.

De gemeente is actief betrokken bij de lokale ondernemers. Daarbij nemen we als gemeente initiatief om bedrijven naar onze gemeente te halen. Om ondernemers ruimte te geven moeten we het convenant bedrijventerreinen goed benutten, door het ontwikkelen van bedrijventerreinen aansluitend bij de vraag van stad en dorpen, rekening houdend met de kernwaarden van onze gemeente.

De gemeente is een betrouwbare partner die meedenkt in kansen en verantwoordelijkheid durft te delen. De gemeente staat voor goede dienstverlening en nauwe samenwerking. In die samenwerking spelen de bedrijvencontactfunctionarissen een belangrijke rol.

Onderdeel van die samenwerking is ook goed luisteren naar ideeën van ondernemers, economisch beleid samen met de ondernemers vormgeven en samen investeren in innovatie en werkgelegenheid.

En we zijn trots op sociaal-werkbedrijf Dokwurk. Dat is één van de grootste werkgevers van onze gemeente en die is onmisbaar voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door de juiste begeleiding is er weer toekomst voor deze mensen en een versterking voor onze bedrijven die juist om goede arbeidskrachten zitten te springen.

Digitale ontsluiting is essentieel. Dit moet krachtig gestimuleerd worden, juist ook met aandacht voor het buitengebied.

Bereikbaarheid en ruimte voor bedrijven
Detailhandelsstructuur
Toekomstbestendig duurzame en innovatieve bedrijvigheid
Arbeidsparticipatie/toeleiding naar werk
Recreatie en toerisme
Sport
Beheer en onderhoud sportvelden en gebouwen
Regiodeal / versnellingsagenda

Snel internet is voor startende ondernemers een basisvoorziening, maar ook voor een toename van thuiswerken is dit belangrijk.

Wij houden vast aan de vastgestelde winkeltijdenverordening voor de detailhandel waarmee we in evenwicht ruimte geven aan ondernemers en mensen voor wie de zondagsrust belangrijk is.

KERNPUNTEN ZIJN:

- Ruimte voor ondernemers;
- Bedrijventerreinen passend bij aard en schaal van dorpen en stad;
- Als gemeente een betrouwbare partner zijn;
- Krachtige stimulering digitale ontsluiting;
- Bij de kadernota 2026 actualiseren we het ontwikkelfonds waarin structuurversterkende projecten samenhangend zijn ondergebracht.

Recreatie en toerisme

Recreatie en Toerisme (R&T) is een groeisector binnen onze gemeente. Het Lauwersmeergebied, het terpenlandschap, de Noardlike Fryske Wâlden, de Waddenzee (UNESCO Werelderfgoed) en Dokkum als historische stad zijn trekkers met bovenregionale uitstraling. De voltooiing van het Súd Ie project

brengt hiervoor extra kansen met zich mee, voor bijvoorbeeld het ontwikkelen van vaar- en fietsroutes en het opknappen en begaanbaar maken van oude paden en (op)vaarten om toerist en bewoner optimaal te kunnen laten genieten van ons landschap.

Ontwikkeling moet wel passend bij de regio: duurzaam, ecologisch en kleinschalig. Ruimte, rust en de duistere nacht zijn kernwaarden van onze gemeente. Inzet op 'duurzaam toerisme' sluit daar goed op aan: bezoekers die bewust de natuur- en cultuurkwaliteit van ons gebied opzoeken.

De gemeente moet zich (met de provincie) sterk maken voor betere monitoring van recreatiegasten door ondernemers. Dat wil zeggen: registratie van bezoekersaantallen, hun herkomst, mediagebruik en beoordeling van onze regio. Analyse van deze regiocijfers is nodig voor inzicht in trends en voor een beter onderbouwd toeristisch-economisch advies aan ondernemers en het gemeentebestuur.

DAAROM ZETTEN WE CONCREET IN OP:

- Bevorderen recreatie en toerisme, passend bij de aard en schaal van de gemeente;
- Opzet gestructureerde monitoring R&T.

Sport

Bewegen zorgt voor gezonde, participerende en gelukkige inwoners.

Net als cultuur is sport ook belangrijk voor de sociale samenhang en kracht van de mienskip. Sport moet daarom laagdrempelig en toegankelijk zijn voor iedereen. De gemeente speelt hierin een stimulerende rol.

Binnen de sport is sportaccommodatiebeleid belangrijk. We gaan voor een beleid met meer aandacht voor beheer, gebruik en energievraagstukken. Het beheer moet duurzaam en zoveel mogelijk energieneutraal zijn en de gemeente wil daar weer een belangrijker rol in spelen.

SPEERPUNTEN:

- Bevorderen en stimuleren sport;
- Verbeteren sportaccommodatiebeheer, ook gericht op verduurzaming en daardoor energiebesparing.

DUURZAAMHEID

Duurzaamheid en energietransitie

Het gevarieerde landschap, zowel open en weids als met bossen en elzensingels, biedt ruimte en kansen voor duurzaamheid, natuur, biodiversiteit en landschap.

Deze kansen hebben we ook keihard nodig voor de enorme opgaven op het gebied van energie. We willen zelf voorzien in onze eigen energiebehoefte, het gebruik fossiele brandstoffen zoveel mogelijk beperken en de CO₂-uitstoot reduceren. De gemeente gaat daarin voorop.

Met de noodzakelijke energietransitie willen we met de energie die we duurzaam opwekken voorzien in onze eigen energiebehoefte en energie betaalbaar houden, helemaal voor de mensen die het krap hebben.

We willen een gemeente zijn die energie bespaart en opwekt uit duurzame bronnen, waarbij de opbrengsten van zowel energie als het genot van de landschappelijke kernkwaliteiten te goede komt aan onze inwoners.

Duurzaamheid
Energietransitie
Landbouw
Kustprojecten
Verkeer en vervoer
Meerjarig onderhoudsbeleid
infrastructuur

OM AAN ALLE BELANGEN RECHT TE DOEN HEBBEN WIJ DE VOLGENDE AFSPRAKEN GEMAAKT:

- Streven naar zelfvoorzienend zijn in energiebehoefte, daarop inzetten en ook bereid zijn te investeren waar zich mogelijkheden voordoen en ontwikkelingen en nieuwe kansen (bijvoorbeeld aquathermie, waterstof en opslag van energie) benutten, bijvoorbeeld via energiecorporaties;
- We gaan door met het bestrijden van energiearmoede en in relatie met energietransitie;
- We bewerkstelligen proactief de realisatie van een tweede onderstation in Dokkum;
- We zetten, vanuit sociaal, economisch en maatschappelijk belang, in op de realisatie van “smart energy hubs” in Hallum en zo mogelijk ook op Better-wird. Daarbij houden we rekening met de uitgangspunten van de zonneladder, omgevingsparticipatie en technische innovatie;
- We maken beleid voor de opslag van energie waarbij we borgen dat dit niet commercieel gebruikt wordt;
- De gemeente krijgt vanuit wet- en regelgeving een regierol in warmtetransitie. We stellen hiervoor een warmteprogramma op waarbij we als gemeente actief participeren in warmte- of energiebedrijven;
- We benutten de Proeftuin Aardgasvrije Wijk in Eanjum om daar van te leren en maken deze schaalbaar voor de rest van gemeente. We doen hierbij relevante kennis op en zorgen dat we de opgedane kennis behouden;
- Blijvend inzetten op onze ambities voor circulariteit;
- Stimuleren inwoners die hun huizen beter willen isoleren met duurzaamheidsfondsen;
- Wij zijn tegen gaswinning en nieuwe gasboringen in de gemeente;
- Geen kernenergie of opslag kernafval of CO₂ in onze gemeente;
- Opgewekte energie komt te goede aan de gemeenschap en is niet bestemd voor grote datacentra, ook die willen wij hier niet.

Landbouw

De landbouw- en visserijsector is kenmerkend en van grote waarde voor onze gemeente.

Samen met de landbouw- en visserijsector willen wij ons blijven inzetten voor innovatie, duurzaamheid en biodiversiteit.

Op het gebied van landbouw en visserij is er een duidelijke relatie met biodiversiteit, bijvoorbeeld met het in stand houden en verbeteren van het leefgebied voor weide- en akkervogels.

Voor duurzaamheid en landbouw is schaalvergroting en intensivering niet altijd de oplossing. In onze gemeente is er daarom geen plaats voor nieuwe niet grondgebonden bio-industrie.

We willen als gemeente meer meebewegen in de land- en tuinbouwsector en deze sector ook beter op de agenda zetten.

OP BASIS DAARVAN WILLEN WE KANSRIJKE ONTWIKKELINGEN DOORZETTEN EN CONCRETISEREN:

- Zoetwatermanagement; samen met Wetterskip, provincie en de sector onderzoek doen en plannen concretiseren;
- Energie; beter voorzien in slimme lokale voorzieningen/ buffering;
- Compostering van bermgras en hekkelspecie / kringloop-landbouw: mogelijkheden onderzoeken en bevorderen bodemvruchtbaarheid, waterretentie en biodiversiteit.
- We stellen een omgevingsprogramma op voor het thema landbouw met als onderdeel de faciliterende rol van de gemeente in de transitie van de landbouw
- We zullen actief onze kennisnetwerken binnen P10 en VNG benutten.
- Een aanpassing op de consument om 'groener' te ondernemen, van boer tot tuinder, wat ook moet leiden tot een positievere beeldvorming van de sector.

Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid is voor ons belangrijk.

Daarom willen we ook investeren in de aanpak van onveilige situaties, veilige en goed onderhouden wegen en fietspaden, zoals de rondweg Wânswert. We hebben aandacht voor de ontsluiting van de regio Kollum richting A7.

Een autoluwe binnenstad biedt, naast een meer verkeersveilige situatie ook kansen voor een aantrekkelijker Dokkum en voor de horeca.

Langzamer rijden resulteert niet per definitie in hogere verkeersveiligheid. Mede daarom blijft de snelheid in het buitengebied zoals de nu is.

Ook willen we handen voeten geven aan het opgestelde mobiliteitsplan.

DIT BETEKENT:

- Investeren in verkeersveiligheid;
- Autoluwe binnenstad;
- Uitvoering geven aan het opgestelde mobiliteitsplan.

Coalitieagenda voor gemeente Noardeast-Fryslân

2024-2026

Oktober 2024,
Coalitiefracties van de gemeente Noardeast-Fryslân.